



Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
V L A D A

**PROGRAM RAZVOJA MALE PRIVREDE
ZA PERIOD 2016.-2019. GODINA**

Nosilac izrade:
Ministarstvo privrede

Sarajevo, februar/2016. godine

Zakon o poticaju razvoja male privrede („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 29/15), donijela je Skupština Kantona Sarajevo, na sjednici održanoj dana 21.07.2015. godine. Na prijedlog Ministarstva privrede Kantona Sarajevo, u skladu sa članom 10. stav (1) navedenog Zakona, Vlada Kantona Sarajevo donosi Program razvoja male privrede (u daljem tekstu: Program), za period od četiri godine. Na osnovu Programa a na prijedlog nosioca Programa iz člana 16. Zakona o poticaju razvoja male privrede (u daljem tekstu: Zakon) donosi se Godišnji plan provođenja Programa (u daljem tekstu: Godišnji plan). Godišnji plan usvaja Vlada Kantona Sarajevo i on obuhvaća: plan pojedinih poticajnih mjera i aktivnosti, potrebna finansijska sredstva, izvore sredstava, kriterije, uslove i način korištenja sredstava.

Program sadrži pregled smjernica za provedbu poticaja za razvoj male privrede u razdoblju od 2016. do 2019. godine, te utvrđuje ciljeve, mjere i zadatke koji uključuju mehanizme provedbe, praćenje aktivnosti i projekata. Program predstavlja razvojni dokument za Kanton Sarajevo kojim se utvrđuju:

- smjernice razvoja malih i srednjih preduzeća,
- poticajne mjere,
- nosioce provođenja poticajnih mjera,
- aktivnosti za provođenje poticajnih mjera,
- izvore sredstava i
- metodologiju provođenja i praćenja pojedinih mjera.

Program obuhvata pet okvirnih cjelina:

I Uvod

II Analiza stanja male privrede Kantona Sarajevo

III Ciljevi razvoja male privrede Kantona Sarajevo

IV Mjere za postizanje zacrtanih ciljeva i

V Metodologija praćenja provođenja pojedinih mjera - „Monitoring“

I UVOD

Stvaranje uvjeta za razvoj malog i srednjeg preduzetništva zahtijeva usklađenu politiku kojom se obuhvaćaju aktivnosti različitih područja od obrazovanja i nauke, uklanjanja administrativnih prepreka i prevelikog broja propisa, do jačanja institucija preduzetništva i poslovne infrastrukture i regionalnog razvoja. Sveobuhvatan zakonski, strateški i institucionalni pristup razvoju malog i srednjeg preduzetništva pretpostavke su jačanja konkurentne sposobnosti privrede. Stoga se poticanje razvoja malog i srednjeg preduzetništva provodi kontinuirano, uz uvođenje standarda EU kroz primjenu zakonodavstva i poticaja. Jačanjem preduzetništva doprinosi se povećanju zaposlenosti, učinkovitosti socijalne sigurnosti, poticanju domaće proizvodnje, izvoza i stvaranju povoljne preduzetničke klime, te se ostvaruju smjernice o razvoju male privrede kao generatoru razvoja. Mala i srednja preduzeća kao osnovni generatori zapošljavanja i razvoja privrede imaju ključnu ulogu u razvoju privrede Europske unije. Prema službenoj statistici EU oko 99,8 % preduzeća čine upravo mala i srednja preduzeća, te tako čine prioritet razvoja cjelokupne privrede. Njihov se značaj posebno ogleda u činjenici da Europska komisija upravo ovaj sektor privrede prepoznaje kao glavni generator razvoja privrede i rasta zapošljavanja. Mnogi domaći preduzetnici vidjeli su šansu za ostvarenje svoje ideje pokretanjem biznisa i korištenjem prirodnih bogatstava. Razvojem malog i srednjeg preduzetništva koje zauzima ključno mjesto u strukturi privrede EU jača ukupna snaga privrede, povećava se zaposlenost i utječe na povećanje stepena nezavisnosti i stabilnosti ekonomije zemlje. Kada govorimo o malom

preduzetništvu u EU treba napomenuti da su postojale velike razlike među državama u definiranju malih i srednjih preduzeća, pa je Europska komisija preporučila državama članicama, Evropskoj investicijskoj banci, te Evropskom investicijskom fondu upotrebu jedinstvenih kriterija za definiranje malih i srednjih preduzeća. Ta preporuka nastala je kombinovanjem nekoliko sljedećih kriterija:

1. broj zaposlenih,
2. godišnji obim prodaje,
3. prosječni obim aktive preduzeća i
4. samostalnost u odlučivanju (kontrola od strane drugih ne smije biti veća od 25%).

Prema Preporuci Komisije EU preduzećem se smatra svaki subjekt uključen u ekonomsku aktivnost, bez obzira na pravnu formu. Ovo uključuje osobe koje se same zapošljavaju i porodične biznise koji se bave obrtom ili drugim aktivnostima, kao i partnerstva i udruženja koja su redovno uključena u ekonomske aktivnosti. Prema zakonodavstvu i preporukama Komisije EU glavni faktori koji određuju da li je neko preduzeće u grupi MSP ili ne su: broj zaposlenih i ukupan promet ili ukupan iznos bilanse. Kategorija mikro, malih i srednjih preduzeća sastoji se od:

- a) srednja preduzeća koja zapošljavaju manje od 250 osoba i čiji godišnji promet ne prelazi 50 miliona eura, i/ili ukupna godišnja bilanca ne prelazi 43 miliona eura.
- b) malo preduzeće je ono koje zapošljava manje od 50 osoba i čiji godišnji promet i/ili ukupna godišnja bilanca ne prelazi 10 miliona eura.
- c) mikro preduzeće je ono koje zapošljava manje od 10 osoba, i čiji godišnji promet i/ili ukupna godišnja bilanca ne prelazi 2 miliona eura.

Kategorije male privrede u EU:

Kategorija preduzeća	Broj zaposlenih	Promet	Ukupan iznos bilanse
Srednje	< 250	≤ 50 mil. Eura	≤ 43 mil. Eura
Malo	< 50	≤ 10 mil. Eura	≤ 10 mil. Eura
Mikro	< 10	≤ 2 mil. Eura	≤ 2 mil. Eura

Izvor podataka: Commission regulation (EC) No 70/2001

COMMISSION RECOMMENDATION of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (notified under document number C(2003) 1422) (Text with EEA relevance) (2003/361/EC), Official Journal of the European Union.

I-1. Uloga i značaj malih i srednjih preduzeća u EU

Svjesna značaja i uloge malih i srednjih preduzeća, prvenstveno kao glavnih inovatora i izvora zaposlenosti, EU konstantno unaprjeđuje i naglašava politike koje pomažu razvoj malog i srednjeg preduzetništva. Upravo mala i srednja preduzeća predstavljaju samo srce ekonomije jer su ona glavni izvor zapošljavanja, inovativnosti, dinamičnosti, kontinuiteta i rasta. Svjesna značaja i uloge malih i srednjih preduzeća koja čine osnovicu preduzetništva i razvoja, Evropska unija promoviše inovativnost kao osnovu zdravih malih i srednjih preduzeća i konkurentne prednosti istih, te daje sve veći naglasak razvojnim politikama, kao i razvoju preduzetničkog kapaciteta ovog sektora. Evropska unija ima za cilj stvaranje konkurentnog, dinamičnog, inovativnog i zdravog preduzetništva utemeljenog na znanju i osposobljenog za održiv ekonomski rast i razvoj. Subjeki male privrede čine 98,8% svih

preduzeća u EU, nasuprot velikih preduzeća koja su činila samo 1,2% ukupnog broja preduzeća. Najveći broj preduzeća koja posluju na području Europske unije registrovana su upravo kao mala i srednja preduzeća. Prema podacima Europske komisije, cca 99% preduzeća, od preko 20 miliona preduzeća, su male i srednje veličine. Od toga broja cca 93% su ona najmanja, takozvana mikropreduzeća, koja imaju do deset zaposlenih. To je osnovni razlog što MSP predstavljaju glavni izvor zapošljavanja radne snage, i predstavljaju veoma važan izvor stvaranja bogatstva u EU.

Politika EU na području malog i srednjeg preduzetništva može se svesti na osam osnovnih ciljeva:

1. Otklanjanje prepreka administrativnog, finansijskog i pravnog karaktera,
2. Poticati integraciju malih i srednjih poduzeća u jedinstveno tržište,
3. Pružati pomoć malim i srednjim poduzećima u cilju korištenja programa EU,
4. Pružati podršku uslugama koje su u funkciji razvoja malih i srednjih preduzeća,
5. Promovirati zajedništvo, saradnju i partnerstvo,
6. Pružati pomoć pri obezbjeđenju kapitala,
7. Unaprijediti kvalitet menadžerskog djelovanja u malim i srednjim poduzećima i
8. Prilikom formiranja novih normi uzeti u obzir iskustva malih i srednjih preduzeća.

Mala i srednja preduzeća ključna su za stvaranje snažnijeg rasta, novih i boljih radnih mjesta, što su dva najvažnija cilja Lisabonske strategije za ovu kategoriju privrednih subjekata. Ona predstavljaju najveći izvor radnih mjesta, preduzetničkih vještina, inovacija kao i ekonomske i socijalne kohezije u Evropskoj uniji. Povećanom učinkovitošću i inovacijama u preduzećima na području organizacije, procesa, proizvoda, usluga ili tržišta jača se konkurentna snaga privrede. Činjenica je da su preduzetnici u EU u svom poslovanju suočeni s brojnim preprekama. Kao najveći problemi ili prepreke s kojima se susreću mala i srednja preduzeća ističu se: razna ograničenja administrativnog karaktera, nedostatak kvalificirane radne snage, nerazvijena infrastruktura, ograničen pristup finansiranju, problemi u primjeni novih tehnologija, nekvalificiran menadžment, neprofitabilnost sektora MSP, nekoordiniranost politika pri stvaranju povoljnog preduzetničkog okruženja, nepovoljno političko okruženje, nerazvijenost finansijskih tržišta za zadovoljavanje potreba MSP, te korupcija. EU potiče rast malih i srednjih preduzeća kako bi stimulisala njihove potencijale u smjeru implementacije inovativnih projekata, te tako podstiče sam rast i razvoj ovog sektora. Aktuelna finansijska kriza nije zaobišla ni ovaj sektor privrede, pa tako brojni izvještaji Evropske komisije govore o problemima s kojima se suočavaju mala i srednja preduzeća: nedostatak finansijskih sredstava, nedostatak informacija, slaba upućenost u procedure javne nabavke, visoki administrativni troškovi, problemi s pronalaženjem inopartnera i slično.

I-2. Značaj sektora malog i srednjeg preduzetništva (MSP) u BiH

Mala privreda i njeni subjekti, fizičke i pravne osobe, naročito mala i srednja preduzeća, temeljni su stup gotovo svih razvijenih privreda, izvor zapošljavanja i poslovnih ideja, uslov privrednog rasta i napretka, a time i prioritet svake uspješne ekonomije. Stoga se u tim privredama poslovno okruženje razvija u skladu sa potrebama malog i srednjeg preduzetništva. O značaju sektora male privrede govori podatak da je u Bosni i Hercegovini (prema statističkim podacima) registrovano približno 160.000 privrednih subjekata, od kojih njih blizu 99 % čine MSP (sa manje od 250 zaposlenih). Među njima je:

- a) 92 % mikro preduzeća (sa 1-9 zaposlenih),
- b) 6 % čine mala preduzeća (sa 10-49 zaposlenih),
- c) 1 % čine preduzeća srednje veličine (sa 50-250 zaposlenih).

Struktura, broj i učešće poslovnih subjekata po Kantonima u FBiH za 2014. godinu

stanje na dan: 31.12.2014. godine

Kanton	Pravna lica	Poslovne jedinice u sastavu pravnih lica	Obrt	Ukupno	%
Unsko - Sanski	4.997	3.376	3.810	8.807	8,67
Posavski	1.012	865	541	1.553	1,53
Tuzlanski	8.566	5.534	10.904	19.470	19,18
Zeničko - Dobojski	6.085	3.952	6.282	12.367	12,19
Bosansko - Podrinjski	526	423	447	973	0,95
Srednjobosanski	4.530	2.421	6.210	10.740	10,58
Hercegovačko - Neretvanski	6.310	2.970	7.022	13.332	13,14
Zapadno - Hercegovački	2.935	826	1.722	4.657	4,59
Kanton Sarajevo	14.947	6.551	10.774	25.721	25,38
Kanton 10	1.967	922	1.888	3.855	3,79
Ukupno FBiH	51.875	27.840	49.600	101.475	100

Izvor podataka: FZS

Obradio: Federalni zavod za programiranje razvoja

Registar poslovnih subjekata obuhvata pravna i fizička lica registrovana na teritoriji FBiH. Poslovni subjekti su pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnost u skladu sa propisima, te tijela državne vlasti, tijela državne uprave i tijela lokalne samouprave i uprave. Ukupan broj poslovnih subjekata na dan 31.12.2014. godine iznosio je 101.475, što je više za 0,2 % u odnosu na prethodnu godinu. Registrovan broj pravnih lica sa stanjem 31.12.2014. godine iznosio je 51.875, što je više za 2,5% u odnosu na prethodnu godinu. Na dan 31.12.2014. godine registrovano je ukupno 27.840 poslovnih jedinica u sastavu pravnih lica ili 1,6% više nego u 2013. godini. Pod jedinicama poslovnih subjekata podrazumijevaju se organizacione jedinice u sastavu poslovnog subjekta (radionice, skladišta, uredi, stovarišta, predstavništva, prodajna mjesta itd.) smještene na geografski određenom mjestu. Fizičke osobe su osobe koje samostalno vrše djelatnosti, obavljaju djelatnost obrta i slobodnih zanimanja u svoje ime i za svoj račun. Broj registrovanih fizičkih lica – obrtnika u 2014. godini iznosio je 49.600 što je manje za 2,2% u odnosu na 2013. godinu. Najveći broj obrtnika registrovan je u Kantonu Sarajevo i čini 21,98 % ukupnog broja registrovanih obrta, a zatim slijede Hercegovačko – Neretvanski Kanton sa 14,16 % i Zeničko – Dobojski Kanton sa 12,66 % učešća u ukupnom broju registrovanih obrta u FBiH.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, u svom Saopštenju, broj: 3 od 20.08.2014. godine pod nazivom "Jedinice Statističkog poslovnog registra" sa stanjem na dan 30.06.2014. godine objavila je podatke o broju privrednih subjekata (bez obrtnika) razvrstanih prema ekonomskim djelatnostima, klasama zaposlenih i klasama prihoda, a na osnovu podataka administrativnih poslovnih registara, godišnjih finansijskih izvještaja, Centralnog registra transakcijskih računa Centralne banke BiH i rezultata statističkih istraživanja. Saopštenjem su obuhvaćeni sljedeći subjekti:

- privredni subjekti koji su podnijeli finansijske izvještaje za prethodnu godinu, pa su za njih raspoloživi podaci o broju zaposlenih i/ili poslovnom prihodu;
- privredni subjekti koji nisu dostavili finansijske izvještaje za prethodnu godinu, ali imaju aktivan transakcijski račun u Centralnoj banci BiH; i

- c) privredni subjekti koji se vode u administrativnim poslovnim registrima, međutim, ne podnose finansijske izvještaje, nemaju aktivan transakcijski račun i nisu prijavili prestanak poslovanja (gašenje).

**AKTIVNI PRIVREDNI SUBJEKTI U BIH
u statističkom poslovnom registru (SPR) prema područjima KD BiH 2010
sa stanjem na dan 30.06.2014. godine**

1. Ukupan broj privrednih subjekata u statističkom poslovnom registru ----- 60.983
2. Aktivni privredni subjekti koji podnose izvještaj za AFIP----- 34.599
3. Ukupan broj privrednih subjekata koji nisu ugašeni u administrativnim registrima, a koji ne podnose finansijske izvještaje ----- 26.384

Od ukupnog broja privrednih subjekata (26384) koji nisu ugašeni u administrativnim registrima, a koji ne podnose finansijske izvještaje, na evidenciji statističko poslovnog registra imamo 14766 privredni subjekt koji ima aktivan transakcijski račun i 11618 privredni subjekt koji nema aktivan transakcijski račun. Od ukupnog broja posmatranih privrednih subjekata u SPR- u, 56,7 % je aktivnih privrednih subjekata u smislu okvira za provođenje statističkih istraživanja, dok 43,3 % predstavljaju privredni subjekti koji nisu ugašeni u administrativnim registrima, ali nisu podnijeli godišnje finansijske izvještaje za prethodnu godinu. Posmatrajući statistički aktivni privredni subjekti (okvir za statistička istraživanja) prema djelatnostima KD BiH 2010 uočljivo je da je najveći broj, njih 72,6 %, raspoređeno u sljedećih šest područja djelatnosti: 30,8 % u područje G (Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala), 14,1 % u C (Prerađivačka industrija), 8,1 % u M (Stručne, naučne i tehničke djelatnosti), 7,5% u područje S (Ostale uslužne djelatnosti), 6,4 % u F (Građevinarstvo) i 5,7 % u područje H (Prijevoz i skladištenje).

Razvrstavanje privrednih subjekata u klase prema veličini korištenjem kriterija „broj zaposlenih“ pokazuje da najveći udio u ukupnom broju razvrstanih privrednih subjekata, čak 75,1 %, imaju mikro preduzeća (0–9 zaposlenih). Mala preduzeća (10–49 zaposlenih) u ukupnom broju sudjeluju sa 17,9%, srednja preduzeća (50–249 zaposlenih) sa 6, 1 %, dok je udio velikih preduzeća (250 i više zaposlenih) samo 0,9 %.

Najveći broj mikro preduzeća, 34,3 %, razvrstano je u područje G (Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala), zatim slijede područje C (Prerađivačka industrija) sa 12,3 %, područje M (Stručne, naučne i tehničke djelatnosti) sa 9,6%, područje S (Ostale uslužne djelatnosti) sa 8,1%, područje F (Građevinarstvo) sa 6,1 % i područje H (Prijevoz i skladištenje) sa 6,1 %.

Također, najveći broj malih preduzeća, 26,7 %, razvrstano je u područje G (Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala). Mala preduzeća zastupljena su u većem broju i u sljedećim područjima: C (Prerađivačka industrija) 19,8 %, P (Obrazovanje) 9,4%, F (Građevinarstvo) 8,8 % i H (Prijevoz i skladištenje) 5,9%.

Od ukupnog broja srednjih preduzeća najviše, odnosno 22,3 %, razvrstano je u područje P (Obrazovanje), zatim slijedi C (Prerađivačka industrija) sa 21,2 %, G (Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala) sa 12,1 % , O (Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje) sa 10,9 %, te Q (Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite) sa 6,7 % udjela.

MSP u BiH osiguravaju približno 70 % radnih mjesta. Podaci ukazuju na negativnu strukturu MSP-a u BiH, iz koje se vidi da 92 % kompanija ima status mikro preduzeća (sa 1-9 zaposlenih), što znači da je neophodna pomoć, u smislu institucionalne potpore, kako bi se

omogućio prelazak mikro preduzeća na viši nivo, odnosno u skupinu malih ili srednjih preduzeća. Insistiranje na razvoju i konkurentnosti malog i srednjeg preduzetništva opravdava se prednostima koje ono ima u odnosu na velika preduzeća, a to su:

- a) interes vlasnika za vlastito zaposlenje i jednostavna struktura vlasništva;
- b) usmjerenost ka ostvarenju najvećeg mogućeg profita i brzo prilagođavanje tržištu;
- c) razumno preuzimanje rizika, odgovornost i samostalnost u donošenju odluka;
- d) otvaranje novih radnih mjesta;
- e) manje posljedice za okruženje; i
- f) mogućnost proizvodnje specifičnih proizvoda u malim serijama i manje potrebe za sredstvima finansiranja.

Evropska unija je preduzetništvo, zajedno sa inovacijama, postavila kao prioritetne ciljeve unutar Lisabonske deklaracije iz 2000. godine. Iz tih ciljeva su proizašle i politike koje potiču nastajanje i opstanak malih i srednjih preduzetnika, a među njima je i Evropska povelja o malim preduzećima (dalje: Povelja). Njen potpisnik je i Bosna i Hercegovina, koja se time obavezala postići napredak u deset područja koje Povelja obuhvaća:

1. Obrazovanje i obuka u području poduzetništva
2. Jeftinije i brže osnivanje preduzeća
3. Kvalitetnije zakonodavstvo i regulativa
4. Dostupnost vještina
5. Poboljšan elektronski pristup
6. Bolja iskorištenost prednosti jedinstvenog tržišta
7. Oporezivanje i finansijska pitanja
8. Jačanje tehnoloških kapaciteta malih preduzeća
9. Uspješni modeli elektronskog poslovanja i podrške malim preduzećima
10. Razvijanje jačeg i djelotvornijeg zastupanja interesa malih preduzeća na razini EU i na nacionalnoj razini

Imajući u vidu ostvarenje ciljeva zacrtanih u Povelji, čija implementacija predstavlja strateški zadatak BiH na putu pridruživanja Evropskoj uniji, ovaj Program prvenstveno analizira stanje malog i srednjeg preduzetništva u Kantonu Sarajevo. Na osnovu ocjene stanja u Kantonu, nastojale su se prepoznati potrebe male privrede i mogućnosti da se na te potrebe odgovori unutar institucionalnog i zakonodavnog okvira u kojem taj segment djeluje, te utvrde ciljevi koji se žele postići u narednom četverogodišnjem periodu. Posebno poglavlje Programa sadrži prikaz mjera kojima se mogu postići zacrtani ciljevi, dok se u zadnjem poglavlju obrađuje metodologija praćenja provođenja tih mjera, tzv. „monitoring“.

II ANALIZA STANJA MALE PRIVREDE KANTONA SARAJEVO

II-1. Mala privreda kao nosilac razvoja privrede Kantona Sarajevo

Program razvoja mora sistemski i dugoročno definisati pravce razvoja, metode i načine rada kojima će se riješiti problemi razvoja. Analiza stanja MSP treba dati prijedloge, smjernice i sugestije za izradu Programa razvoja Kantona Sarajevo u periodu 2016. - 2019. godina. Kanton Sarajevo je administrativno, ali i naučno, privredno, preduzetničko središte FBiH i BiH. Razvoj industrije i preduzetništva mora se zasnivati na savremenim, inovativnim djelatnostima temeljenim na znanju, visokim tehnologijama i industrijskoj tradiciji usko povezanoj sa univerzitetima, istraživanjem i razvojem. Fakulteti moraju biti povezani sa industrijom i moraju obrazovati mlade ljude koji će imati gdje raditi i svoje znanje ulagati u

razvoj privrede. Velika ekonomska kriza kroz koju prolazi BiH, veliki broj nezaposlenih, veliki trgovinski deficit, a posebno problemi s kojima se svakodnevno suočavaju preduzetnici koji se bave proizvodnjom i nastupaju na stranom tržištu pokazuju da je u realnom svijetu stanje veoma teško a rezultati nisu na nivou uloženi sredstava, izvoza ima malo, proizvodi nisu konkurentni, a pored svega i nakon uloženi sredstava u razvoj obrtništva ukupan broj obrtnika opada. Problemi s kojima se suočava Kanton Sarajevo u svom razvoju:

- a) Trgovinski deficit;
- b) Izvozne mogućnosti se drastično smanjuju;
- c) U privredi dominiraju uvoznici i trgovci;
- d) Sve je manje izvozno sposobnih preduzeća i proizvoda konkurentnih na tržištu; i
- e) Konkurentnost i inovativnost preduzeća pada.

II-2. Makroekonomski pokazatelji u Kantonu Sarajevo u 2014. godini

Ovo poglavlje se bavi analizom privrednih subjekata Kantona Sarajevo, kroz osnovne makro-ekonomske pokazatelje, za koje su podaci prikupljeni na osnovu izvještaja Federalnog zavoda za statistiku sa stanjem na dan, 31.12.2014. godine.

Prema podacima Porezne uprave FBiH, u 2014. godini u Federaciji BiH, ukupni poreski prihodi svih kantona (porezi građana i porez na dohodak) iznose 282.553 hiljade KM, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 8,0% (prihodi u 2013. godini su iznosili 261.651 hiljade KM), dok poreski prihodi po glavi stanovnika (prisutni broj stanovnika) u FBiH iznose 121 KM i veći su za 8,0% u odnosu na prethodnu godinu.

U Kantonu Sarajevo u 2014. godini ostvareni su poreski prihodi u iznosu od 105 mil. KM, što je u odnosu na prošlu godinu više za 9,8%.

Poreski prihodi po glavi stanovnika (prisutni broj stanovnika) u Kantonu Sarajevo iznose 236 KM, što je u odnosu na prošlu godinu više za 9,2%.

U 2014. godini u FBiH ostvaren je rast fizičkog obima industrijske proizvodnje po stopi od 0,1%. Učešće fizičkog obima industrijske proizvodnje u Kantonu Sarajevo u industrijskoj proizvodnji Federacije BiH iznosilo je 22,4%, dok je u Kantonu Sarajevo ostvaren pad fizičkog obima industrijske proizvodnje po stopi od 0,8%.

Izvoz

U 2014. godini u Federaciji BiH ostvaren je izvoz u iznosu od 5.779 mil. KM što je za 4,2% više u odnosu na izvoz u 2013. godini, dok je u Kantonu Sarajevo izvoz iznosio 918 mil. KM ili 0,1% više u odnosu na prethodnu godinu. Izvoz Kantona Sarajevo učestvuje u ukupnom izvozu FBiH sa 15,9%.

Uvoz

U 2014. godini u Federaciji BiH ostvaren je uvoz u iznosu od 10.354 mil. KM ili 5,3% više u odnosu na 2013. godinu, a u Kantonu Sarajevo uvoz je iznosio 3.692 mil. KM ili 4,1% više u odnosu na prethodnu godinu. Uvoz Kantona Sarajevo učestvuje u ukupnom uvozu FBiH sa 35,7%.

Procenat pokrivenosti uvoza izvozom u 2014. godini u FBiH iznosio je 55,8%, a u Kantonu Sarajevo 24,9%.

Zaposlenost

U 2014. godini u FBiH ostvaren je prosječan broj zaposlenih u ukupnom iznosu od 443.587, što je u odnosu na isti period prethodne godine više za 1,9% ili 8.474.

U Kantonu Sarajevo prosječan broj zaposlenih iznosio je 125.184, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 2.322 ili 1,9%.

Broj zaposlenih u Kantonu Sarajevo učestvuje u ukupnom broju zaposlenih u FBiH sa 28,2%.

Nezaposlenost

Registрован broj nezaposlenih u FBiH sa stanjem na dan 31.12.2014. godine iznosi 392.265, što je više za 0,1% u odnosu na 2013. godinu.

Registрована nezaposlenost u Kantonu Sarajevo u 2014. godini na kraju decembra iznosila je 71.415 lica koja traže zaposlenje, što je manje za 1.078 ili 1,5% u odnosu na prethodnu godinu. Broj nezaposlenih u ukupnom broju nezaposlenih u FBiH iznosi 18,2%.

Stepen nezaposlenosti u odnosu na radnu snagu u FBiH u 2014. godini iznosio je 46,9%, a u Kantonu Sarajevo 36,3%.

Plaće

U 2014. godini u FBiH prosječna mjesečna isplaćena neto plaća iznosila je 833 KM ili 0,2% manje u odnosu na prethodnu godinu. U Kantonu Sarajevo, u 2014. godini prosječna plaća iznosila je 1 036 KM što je više za 0,7% u odnosu na 2013. godinu, a što predstavlja 124,4% u odnosu na prosjek FBiH.

Penzije

Ukupan broj penzionera u FBiH u decembru 2014. godine iznosio je 394.900, što je za 1,6% više nego u istom periodu prethodne godine. U Kantonu Sarajevo broj penzionera u decembru 2014. godine iznosio je 85.768 što je za 1,3% više i čini 21,7% od ukupnog broja penzionera u FBiH.

REGISTAR PRIVREDNIH SUBJEKATA

(prema podacima Federalnog zavoda za statistiku)

- a) Prema statističkim podacima ukupan broj poslovnih subjekata u FBiH na dan 31.12.2014. godine iznosio je 101.475 i viši je za 0,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan broj poslovnih subjekata u Kantonu Sarajevo iznosio je 25.721 i manji je za 702 ili 2,7% u odnosu na prethodnu godinu. Broj poslovnih subjekata u Kantonu Sarajevo učestvuje u ukupnom broju poslovnih subjekata u Federaciji BiH sa 25,3%.
- b) Broj registrovanih pravnih lica iznosio je 51.875 u Federaciji BiH, što je više za 1.250 ili 2,5% u odnosu na 2013. godinu, dok je u Kantonu Sarajevo broj registrovanih pravnih lica iznosio 14.947, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 474 ili 3,3%. Broj registrovanih pravnih lica u Kantonu Sarajevo učestvuje u ukupnom broju registrovanih pravnih lica u Federaciji BiH sa 28,8%.
- c) Broj registrovanih fizičkih lica – obrtnika sa stanjem na dan 31.12.2014. godine iznosio je 49.600 u FBiH, što je manje za 1.095 ili 2,2% u odnosu na prethodnu godinu,
- d) Broj registrovanih obrtnika u Kantonu Sarajevo iznosio je 10.774 što je manje za 1.176 ili 9,8% u odnosu na 2013. godinu. Broj registrovanih fizičkih lica-obrtnika u Kantonu Sarajevo učestvuje u ukupnom broju registrovanih fizičkih lica - obrtnika u Federaciji BiH sa 21,7%.

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja - Makroekonomski pokazatelji po Kantonima FBiH za 2014 godinu (objavljeno u maju 2015. godine)

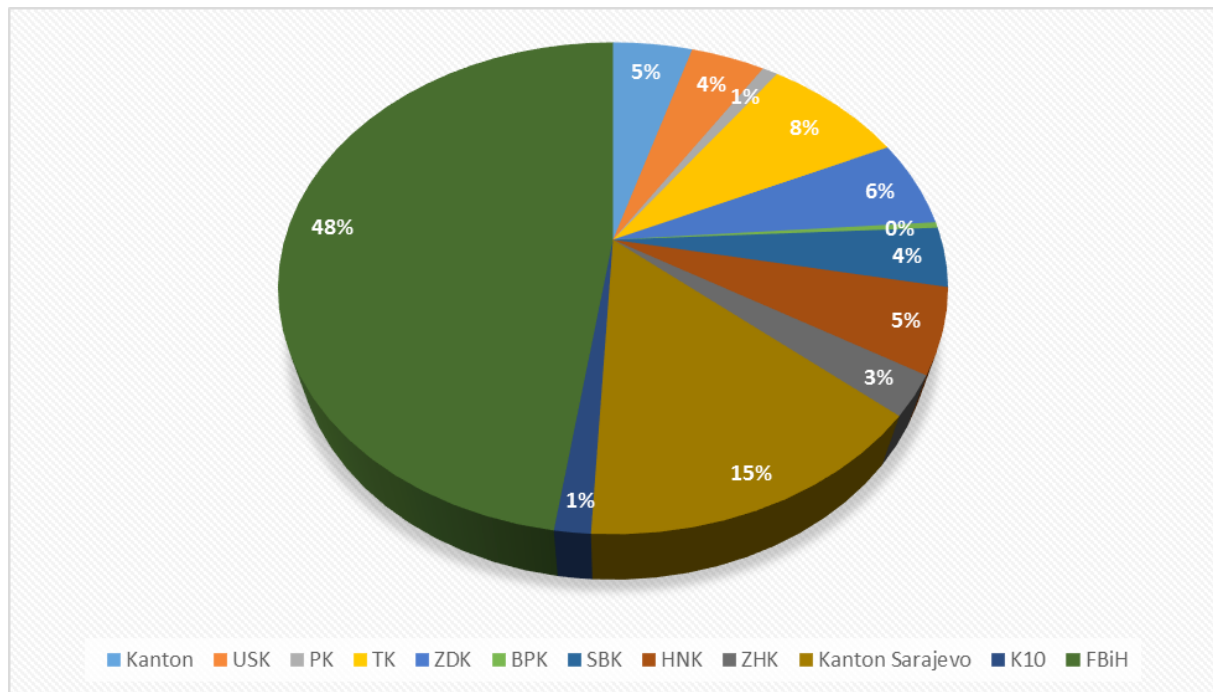
BROJ REGISTROVANIH PRIVREDNIH SUBJEKATA U FBiH

(podaci Federalnog zavoda za programiranje razvoja na bazi predatih izvještaja za AFIP)

Kanton	2011	2012	2013	2014
USK	1.813	1.890	1.902	1.881
PK	405	415	412	391
TK	3.341	3.554	3.582	3.563
ZDK	2.296	2.461	2.486	2.502
BPK	171	175	164	165
SBK	1.594	1.680	1.710	1.699
HNK	2.269	2.390	2.394	2.405
ZHK	1.166	1.186	1.181	1.151
Kanton Sarajevo	5.472	5.963	6.205	6.345
K10	646	675	646	634
FBiH	19.173	20.389	20.682	20.736

Izvor podataka: AFIP, obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

Pregled registrovanih pravnih lica po Kantonima u FBiH



Izvor podataka: AFIP, obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

Za 2014. godinu, AFIP-u je godišnje finansijske izvještaje predalo ukupno 20.736 preduzeća u FBiH (obuhvaćena analizom) što je u odnosu na 2013. godinu više za 54, odnosno 0,26%. Broj zaposlenih u ovim preduzećima u 2014. godini iznosio je 298.299, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 1.522, odnosno 0,51%.

Najveći broj preduzeća registriran je u Kantonu Sarajevo, gdje se nalazi 6.345 preduzeća, odnosno 30,6% od ukupnog broja preduzeća u FBiH koji su predali svoje godišnje finansijske izvještaje za 2014. godinu. Potom slijedi Tuzlanski kanton sa 3.563 preduzeća, odnosno 17,2% i Zeničko-dobojski kanton sa 2.502 preduzeća, odnosno 12,1% od ukupnog broja preduzeća u FBiH.

Podaci o makroekonomskim kretanjima nam pokazuju da se FBiH vrlo sporo oporavlja od krize. U posljednje dvije godine zabilježeno je nominalno povećanje BDP-a za 2,6% u 2013. godini i za 2,4% u 2014. godini, dok je realno povećanje BDP-a u 2014. godini iznosilo 1,2%.

Prema podacima AFIP-a, broj preduzeća se svake godine u posljednje četiri godine povećao, dok broj zaposlenih bilježi promjenjivo kretanje. U 2014. godini, broj zaposlenih je povećan za 0,5% u odnosu na prethodnu godinu. Ostvareni ukupni prihodi na nivou FBiH su za 2% viši, dok je neto čista dobit preduzeća viša za 37,4% u odnosu na prethodnu godinu.

Analiza poslovanja preduzeća u FBiH pokazuje da se preduzeća FBiH već duži niz godina susreću sa velikim problemima u svom poslovanju. U većini sektora evidentan je konstantno nizak stepen likvidnosti, dok je u mnogim sektorima povećan koeficijent zaduženosti.

Da se preduzeća susreću sa velikim poteškoćama u održavanju stabilnog poslovanja govori i podatak Centralne banke BiH da je u FBiH broj firmi koje imaju barem jedan blokiran transakcijski račun na kraju 2014. godine iznosio 10.909, što je za 620 više u odnosu na kraj 2013. godine, dok je ukupan broj blokiranih transakcijskih računa povećan za 903.

Ekonomski ambijent u Kantonu Sarajevu obilježen je već od 2009. godine snažnim uticajem globalne ekonomske krize, koja je imala učinak na slabljenje ekonomije, uslijed čega je u ovom periodu pa i u 2014 godini došlo do smanjenja privrednih aktivnosti. Kriza je dovela do slabijeg kreditiranja privrede, smanjenog dotoka kapitala kao što su direktna strana ulaganja, te smanjenja potražnje za proizvodima koje BiH izvozi u regiju i EU. Zbog manjeg priliva sredstava u budžete, na svim nivoima vlasti, u 2014. godini smanjena su i izdvajanja na ime potrošnje u javnom sektoru, socijalnih transfera kao i potrošnje za socijalnu zaštitu. Smanjena su i izdvajanja za poticaj razvoja male privrede, putem kreditnih i grant sredstava podrške malim i srednjim poduzećima.

II-3. Struktura subjekata male privrede u Kantonu Sarajevo

Kanton Sarajevo posjeduje značajne potencijale za razvoj malih i srednjih preduzeća koja mogu podržati djelatnost velikih preduzeća, kako kod osiguranja sirovina, reproto materijala i rezervnih dijelova, tako i u korištenju finalnih proizvoda velikih preduzeća u daljoj proizvodnji. Međutim, većina MSP još uvijek posluje u sektoru trgovine i ugostiteljstva. Preferiranje trgovine i nekih uslužnih djelatnosti, prilikom osnivanja preduzeća, nastaje zbog više razloga: - prije svega jer je potrebno manje kapitala za pokretanje biznisa, potrebe za strogim standardima i procedurama poslovanja nisu izražene kao u slučaju proizvodnje, manji su poslovni rizici, a veće mogućnosti za sivu ekonomiju. Proizvodnja traži veći stepen kvalificiranosti kadrova, adekvatan i konkurentan nivo tehnologije i opreme, te samim time i veći obim ulaganja. Nedostatak kapitala i njegova visoka cijena, nužno imaju za posledicu da je broj registrovanih preduzeća u proizvodnji manji nego u drugim sektorima. Ovaj problem će se rješavati na efikasniji način, tek ako opredjeljenje Vlade Kantona Sarajevo bude strategija poticaja intenzivnog korištenja komplementarnih prednosti resursa kojima raspolaže Kanton Sarajevo, kao što su: voda, energija, šume, mineralni resursi, turistički potencijali i sl. Takva strategija zasigurno bi uticala na porast broja MSP-a i u sektoru proizvodnje, što je intencija ovog Programa. Posebnu šansu za dalji privredni razvoj, Kanton Sarajevo bi dobio izgradnjom objekata sa potpunom opremljenošću u pogledu elektroenergetiskih, infrastrukturnih i ostalih pratećih sadržaja.

Najrazvijenije privredne grane u Kantonu Sarajevo su:

- a) šumarstvo i drvoprerađivačka industrija;
- b) prehrambena industrija;
- c) metalurgija i metaloprerađivačka industrija; i
- d) poljoprivreda.

Oko 80% ukupnih privrednih aktivnosti u oblasti proizvodnje i izvoza čine srednja i velika preduzeća. To ukazuje na činjenicu da je neznatan broj subjekata male privrede koji se bave proizvodnjom orjentisanom na izvoz, pa je tim privrednim subjektima u godišnjim planovima ubuduće potrebno dati prioritet u poticajnim programima, iz razloga što oni doprinose bržem ekonomskom razvoju i prosperitetu Kantona Sarajevo.

II-4. STRUKTURA PRIVREDNIH SUBJEKATA U KANTONU SARAJEVO

Osnovni pokazatelji privrednih kretanja

Prema raspoloživim statističkim podacima privredni subjekti (pravne osobe i fizičke osobe–obrtnici) su prikazani kroz sljedeće evidencije:

- (1) registrovani privredni subjekti po općinama i
- (2) registrovani privredni subjekti po djelatnostima i općinama.

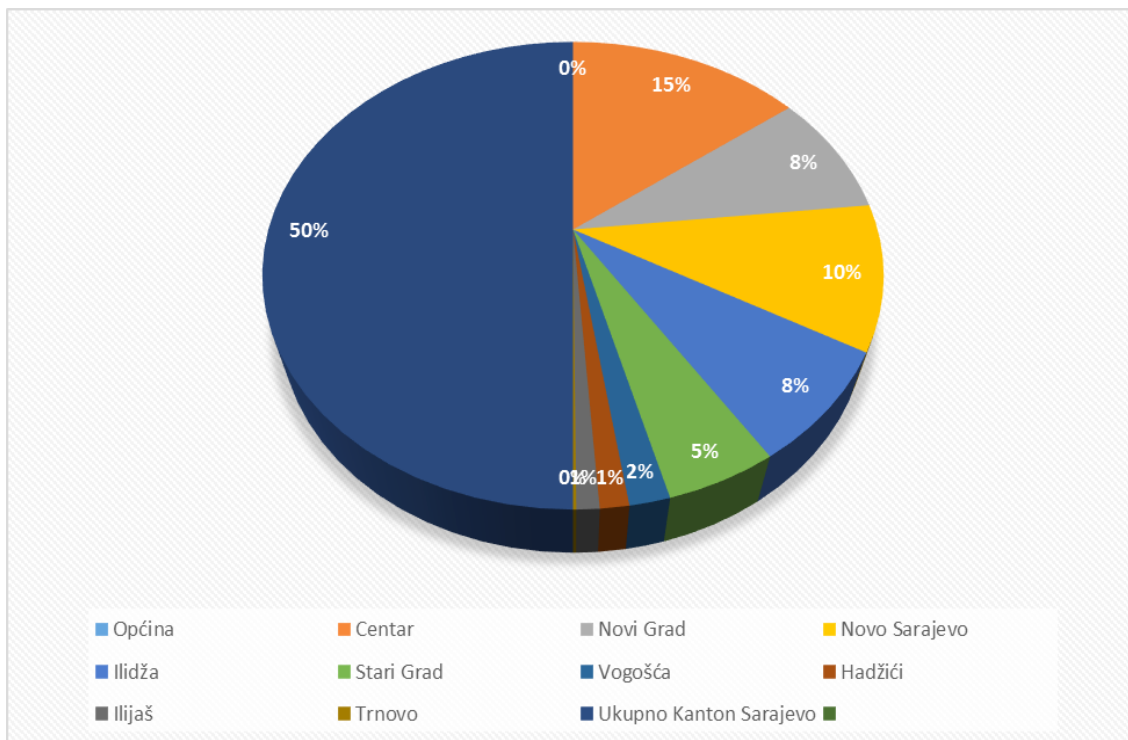
Pregled broja i učešća privrednih subjekata po općinama u Kantonu Sarajevo (prema podacima FZS)

stanje na dan 31.12.2014. godine

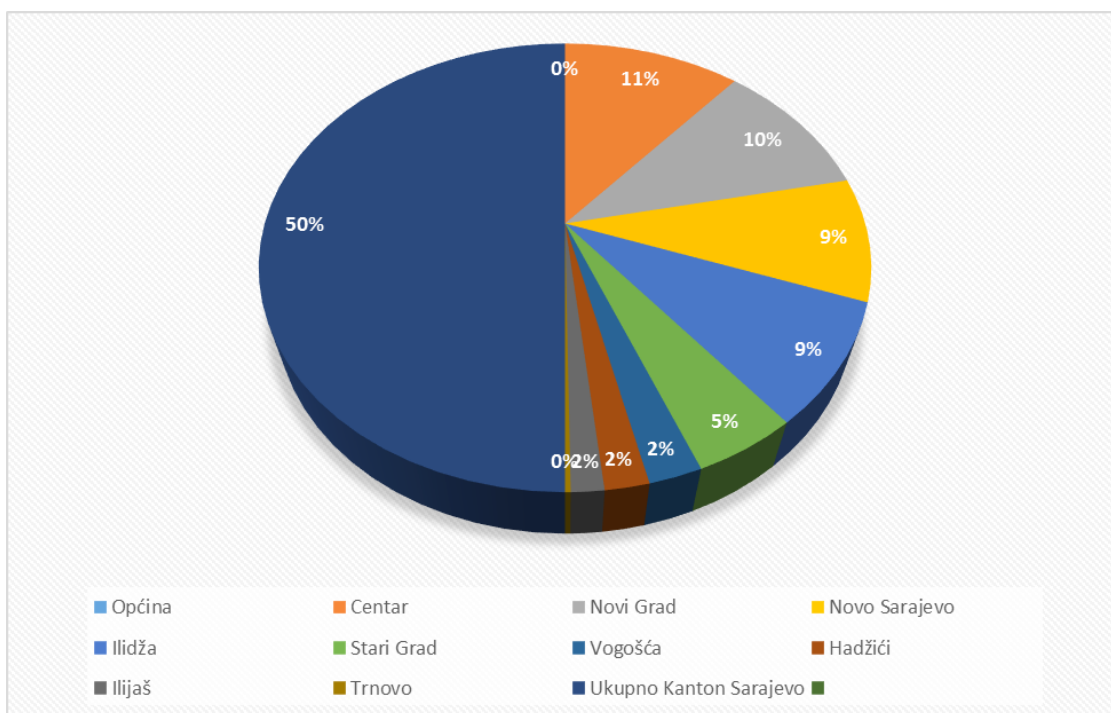
Općina	Pravna lica	Poslovne jedinice u sastavu pravnih lica	Obrt	Ukupno	%
Centar	4.372	1.475	2.195	6.567	25,55
Novi Grad	2.575	1.363	2.449	5.024	19,54
Novo Sarajevo	2.987	1.164	1.742	4.729	18,38
Ilidža	2.303	1.142	1.362	3.665	14,25
Stari Grad	1.468	616	1.718	3.186	12,38
Vogošća	529	312	406	935	3,63
Hadžići	377	257	440	817	3,17
Ilijaš	294	190	378	672	2,61
Trnovo	42	32	84	126	0,49
Ukupno Kanton Sarajevo	14.947	6.551	10.774	25.721	100
Ukupno FBiH	51.875	27.840	49.600	101.475	

Izvor podataka: FZS, Federalni zavod za programiranje razvoja

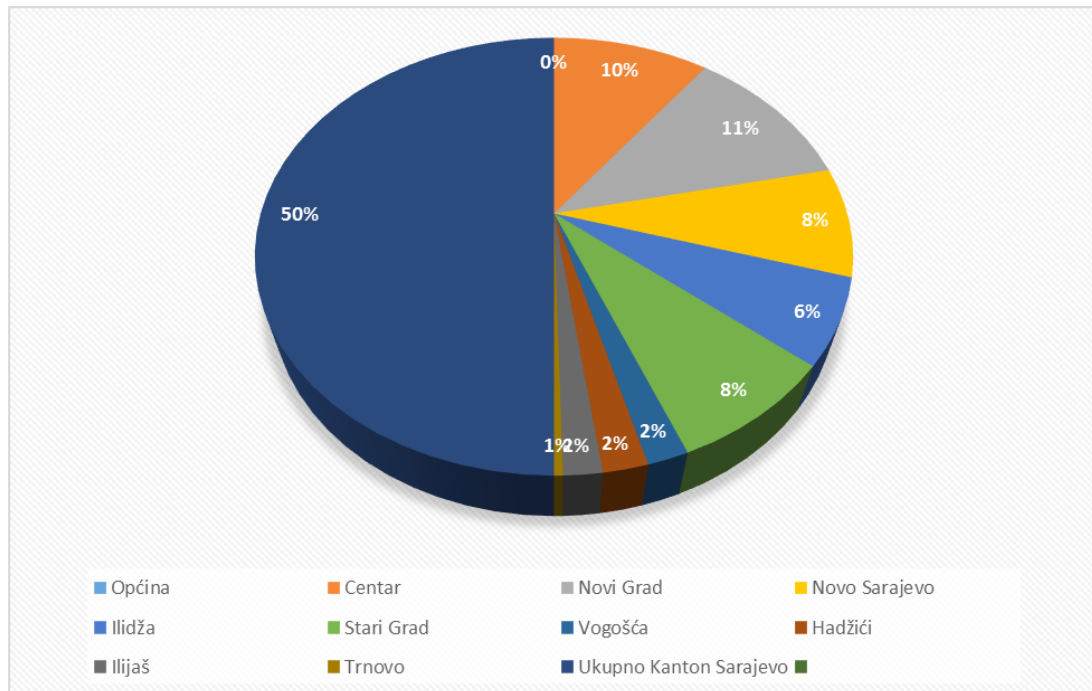
Pregled registrovanih pravnih lica po općinama u Kantonu Sarajevo
(prema podacima FZS)



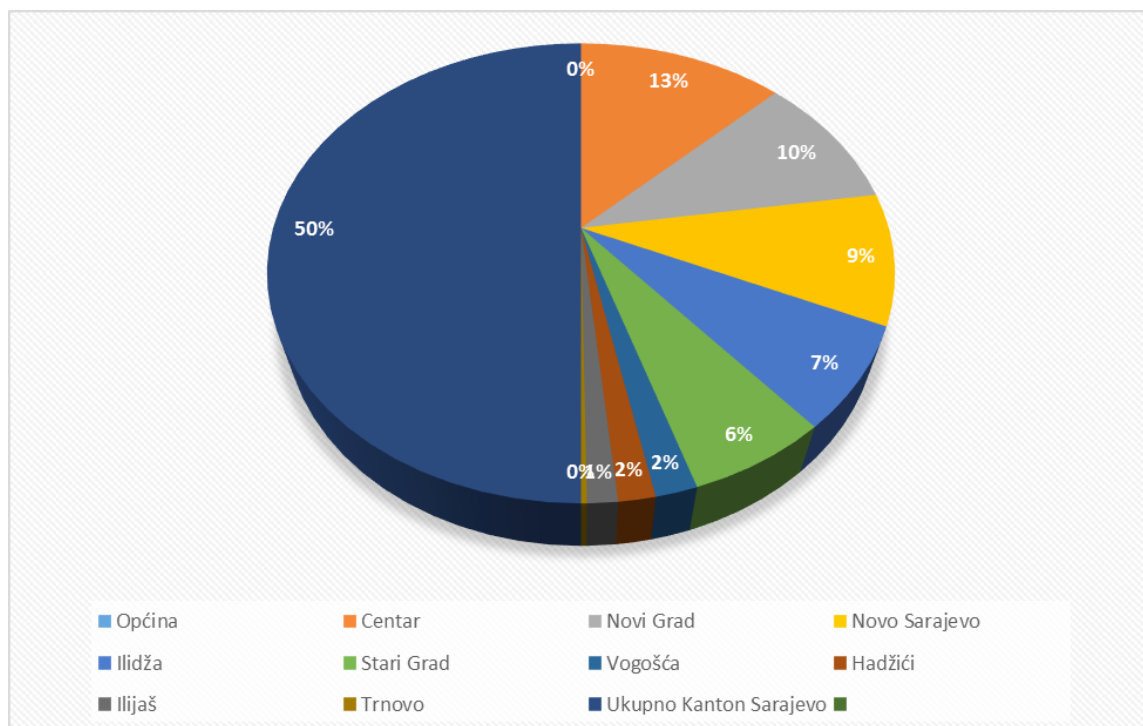
Pregled registrovanih poslovnih jedinica u sastavu pravnih lica po općinama u Kantonu Sarajevo
(prema podacima FZS)



Pregled registrovanih obrta po općinama u Kantonu Sarajevo
(prema podacima FZS)



Pregled ukupnog broja registrovanih privrednih subjekata po općinama u Kantonu Sarajevo
(prema podacima FZS)



Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, 2014.godina

U prethodnoj tabeli dat je pregled privrednih subjekata po općinama u Kantonu Sarajevo sa stanjem na dan 31.12.2014. godine. Iz navedenih podataka zaključujemo da u pet općina Kantona Sarajevo (Centar, Novi Grad, Novo Sarajevo, Ilidža i Stari Grad) posluje ukupno 25.721 privredni subjekt ili 90.08% ukupnog broja. Najveći broj privrednih subjekata 6.567 ili 25,53% registrovano je na području Općine Centar, a najmanji broj 126 privrednih subjekata ili 0.49% registrovano je na području Općine Trnovo. Najveći broj pravnih lica 4.372 (uključujući poslovne jedinice u sastavu pravnih lica) registrovano je na području Općine Centar, a najveći broj obrtničkih djelatnosti 2.449 registrovano je na području Općine Novi Grad.

II-5. ANALIZA DJELATNOSTI PRIVREDNIH SUBJEKATA

Registrovani privredni subjekti u Kantonu Sarajevo prema područjima KD BiH 2010

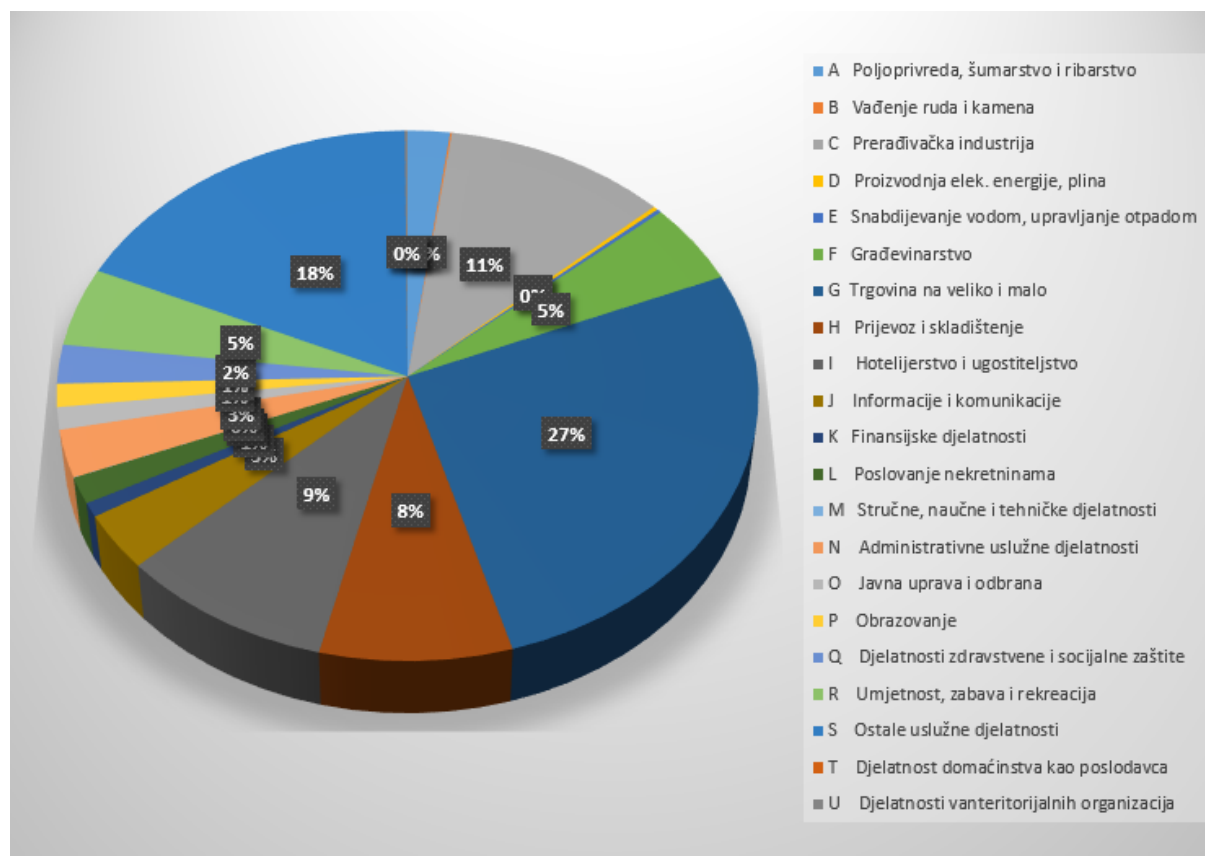
stanje 31.12.2014. godine

Privredni subjekti prema područjima KD BiH 2010	Pravna lica	Obrt	Ukupno	%
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	88	396	484	1,88
B Vađenje ruda i kamena	17	2	19	0,08
C Prerađivačka industrija	974	1.583	2.557	9,95
D Proizvodnja elek. energije, plina	52	3	55	0,21
E Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadom	49	4	53	0,20
F Građevinarstvo	727	426	1.153	4,49
G Trgovina na veliko i malo	4.021	2.189	6.210	24,15
H Prijevoz i skladištenje	389	1.529	1.918	7,51
I Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	392	1.757	2.149	8,35
J Informacije i komunikacije	575	211	786	3,05
K Finansijske djelatnosti	157	39	196	0,76
L Poslovanje nekretninama	337	33	370	1,44
M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1.619	958	2.477	9,65
N Administrativne uslužne djelatnosti	462	204	666	2,59
O Javna uprava i odbrana	313	0	313	1,21
P Obrazovanje	284	43	327	1,22
Q Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	269	282	551	2,14
R Umjetnost, zabava i rekreacija	1.034	83	1.117	4,34
S Ostale uslužne djelatnosti	3.160	1.030	4.190	16,30
T Djelatnost domaćinstva kao poslodavca	0	2	2	0
U Djelatnosti vanteritorijalnih organizacija	28	0	28	0,10
UKUPNO	14.947	10.774	25.721	100

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, 2014. godina

U prethodnoj tabeli dat je pregled broja privrednih subjekata u skladu sa područjima KD BiH 2010 u Kantonu Sarajevo, te njihovog učešća u ukupnom broju registrovanih privrednih subjekata sa stanjem na dan 31.12.2014. godine.

Pregled ukupnog broja registrovanih privrednih subjekata u Kantonu Sarajevo (prema KD BiH 2010)



Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, 2014. godina

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, je donijela Odluku o klasifikaciji djelatnosti BiH 2010, koja je objavljena u “Službenom glasniku BiH” broj 47/10 od 08. juna 2010. Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine (KD BiH) je u svojoj osnovi preuzeti evropski standard kojim se osigurava kontinuitet usporedivosti BiH podataka na europskoj i svjetskoj razini. U prethodnoj tabeli dat je pregled svih registrovanih privrednih subjekata u Kantonu Sarajevo prema KD BiH 2010. U 2014. godini broj preduzeća na 1000 stanovnika bio je najveći u Hercegovačko-neretvanskom (73). Kanton Sarajevo je imao najveći broj prijavljenih obrtnika (10.774), dok je najmanji broj obrtnika u Bosansko-podrinjskom kantonu (447).

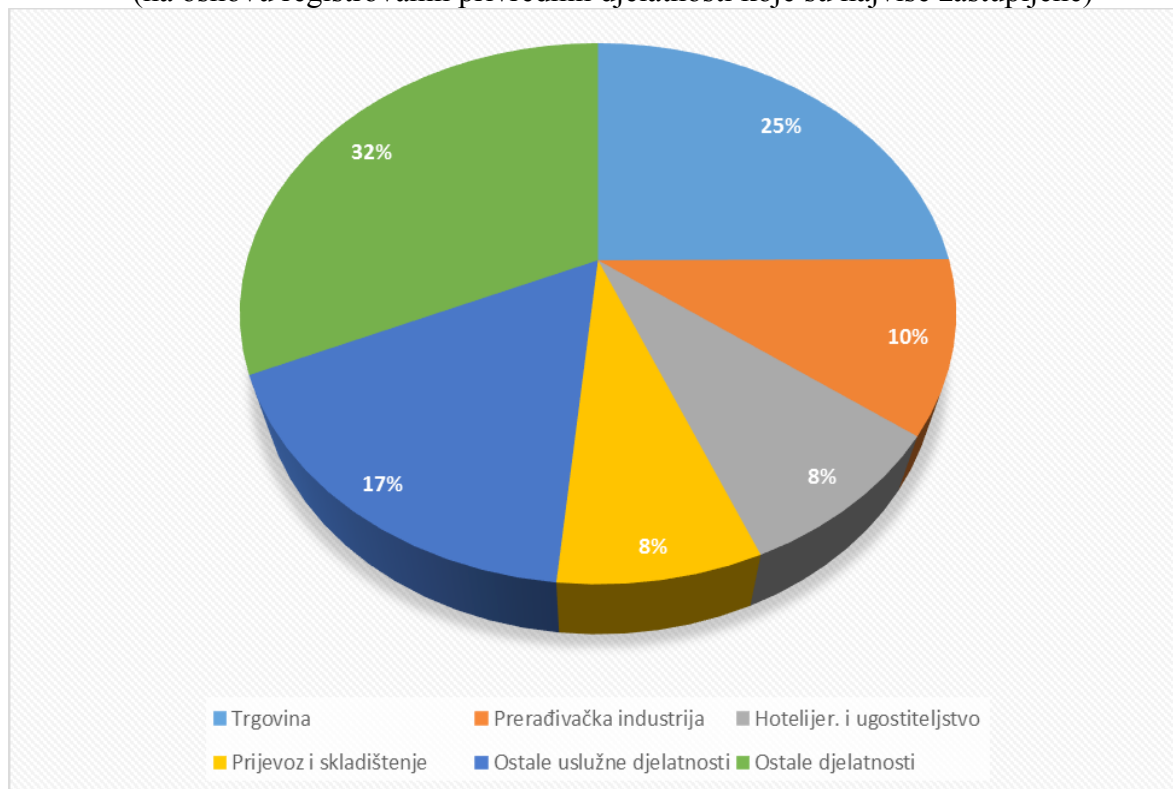
Analiza zastupljenosti privrednih subjekata u Kantonu Sarajevo (prema registrovanim privrednim djelatnostima koje su najviše zastupljene)

Privredna djelatnost	Broj poslovnih subjekata	stanje 31.12.2014. godine
		Učešće (%)
Trgovina	6.210	24,15%
Prerađivačka industrija	2.557	9,95%
Hotelijer. i ugostiteljstvo	2.149	8,35%
Prijevoz i skladištenje	1.918	7,51%
Ostale uslužne djelatnosti	4.190	16,30%

Ostale djelatnosti	7.887	33,74%
Ukupno	25.721	100%

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, 2014. godina

Pregled zastupljenosti privrednih subjekata u Kantonu Sarajevo
(na osnovu registrovanih privrednih djelatnosti koje su najviše zastupljene)



Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, 2014. godina

U 2014. godini najveći broj privrednih subjekata među pravnim licima i obrtima registrovan je u oblasti trgovine na veliko i malo te je činio 24,15% ukupnog broja registrovanih privrednih subjekata na području Kantona Sarajevo. Iz prethodne tabele vidljivo je da je u pet (5) grupa prema klasifikaciji djelatnosti KD BiH 2010, registrovano 66,26% ili 2/3 ukupnog broja registrovanih privrednih subjekata.

UKUPAN BROJ ZAPOSLENIH I PLAĆE U KANTONU SARAJEVO

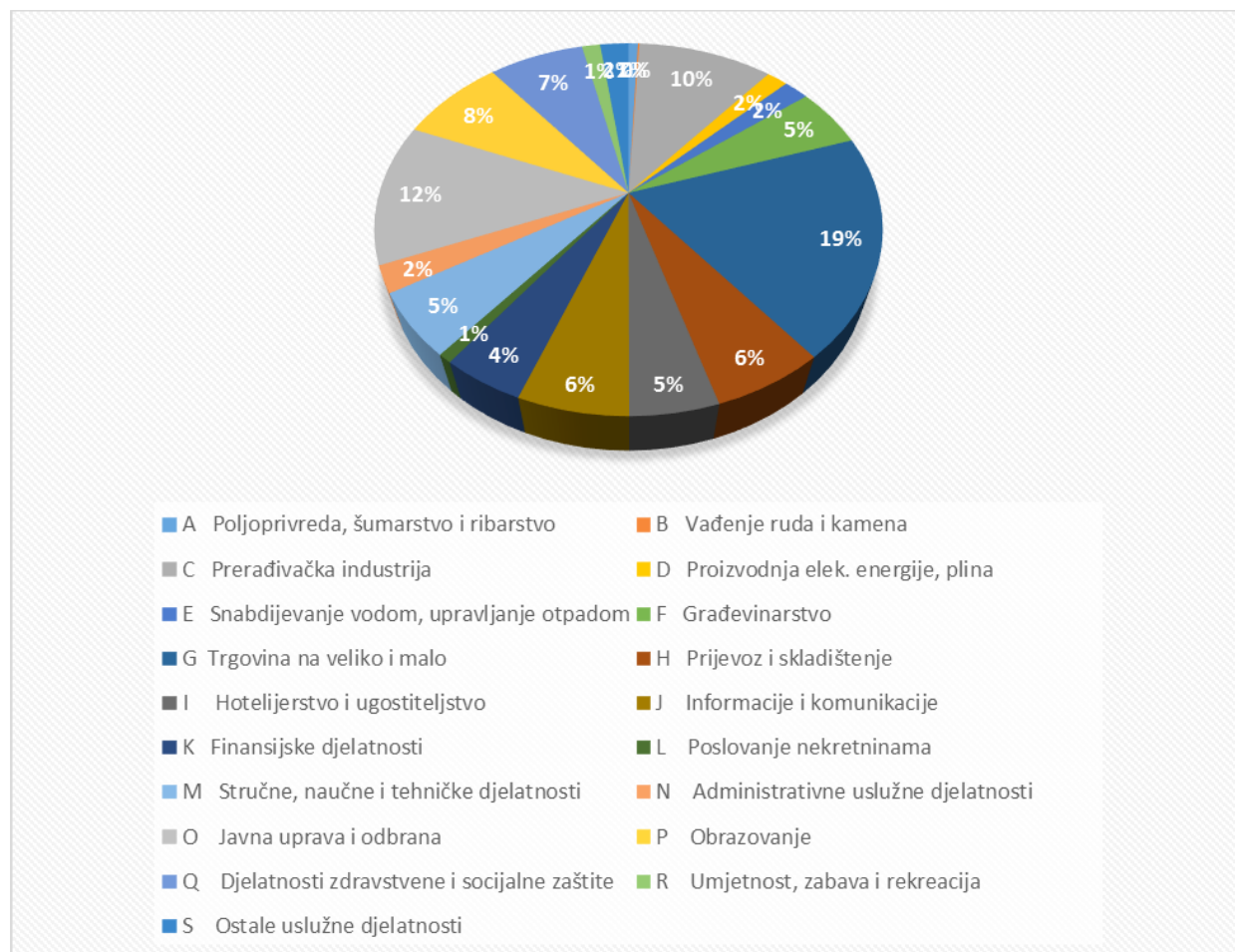
stanje 31.12.2014. godine

Privredni subjekti prema područjima KD BiH 2010	Prosječan broj zaposlenih	Prosječna neto plaća (KM)
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	909	1.036
B Vađenje ruda i kamena	141	794
C Prerađivačka industrija	12.945	737
D Proizvodnja elek. energije, plina	2.013	1.502
E Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadom	2.391	889
F Građevinarstvo	6.596	687
G Trgovina na veliko i malo	24.007	747
H Prijevoz i skladištenje	7.611	1.017

I	Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	5.939	563
J	Informacije i komunikacije	7.399	1.222
K	Finansijske djelatnosti	5.569	1.532
L	Poslovanje nekretninama	949	957
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	6.867	1.021
N	Administrativne uslužne djelatnosti	2.881	647
O	Javna uprava i odbrana	15.443	1.363
P	Obrazovanje	9.948	1.018
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	9.100	1.106
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	1.752	947
S	Ostale uslužne djelatnosti	2.724	1.173
UKUPNO		125.184	1.036

Izvor podataka: FZS, obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

Pregled zaposlenih u privrednim subjektima u Kantonu Sarajevo (prema područjima KD BiH 2010)



Izvor podataka: FZS, obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

Na kraju 2014. godine u FBiH zabilježen je blagi rast broja zaposlenih. Prosječan broj zaposlenih u 2013. godini iznosio je 435.113, a u 2014. godini se povećao na 443.587, što je više za 8.474 ili 1,9% u odnosu na 2013. godinu. U strukturi zaposlenih, 19,0% čine zaposleni u prerađivačkoj industriji, 17,7 % u trgovini i 10,9 % u javnoj upravi. Najveće povećanje

zaposlenih je u prerađivačkoj industriji za 4.592 ili 5,8%, dok je najveći pad zaposlenih zabilježen u rudarstvu za 289 ili 2,1%. Rast broja zaposlenih zabilježen je u djelatnostima pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo), kao u djelatnostima umjetnosti, zabave i rekreacije. Stepenn zaposlenosti stanovništva u Federaciji BiH u 2014. godini po EU metodologiji, tačnije po metodologiji Međunarodne organizacije rada (ILO) - (broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo) iznosi 27,5 % što je u odnosu na prethodnu godinu više za 1,6%. Prema Anketi o radnoj snazi 2014. koja je provedena po preporukama i definicijama ILO organizacije i zahtjevima Statističkog ureda EU (EUROSTAT) stopa zaposlenosti u FBiH u 2014 godini iznosi 30,2%.

U 2014. godini u FBiH prosječna mjesečna isplaćena neto plaća iznosila je 833 KM ili 0,2% manje u odnosu na prethodnu godinu. Najviša prosječna neto plaća je u Kantonu Sarajevo (1.036 KM), a najmanja u Srednjobosanskom kantonu (678 KM).

UKUPAN BROJ NEZAPOSLENIH U KANTONU SARAJEVO

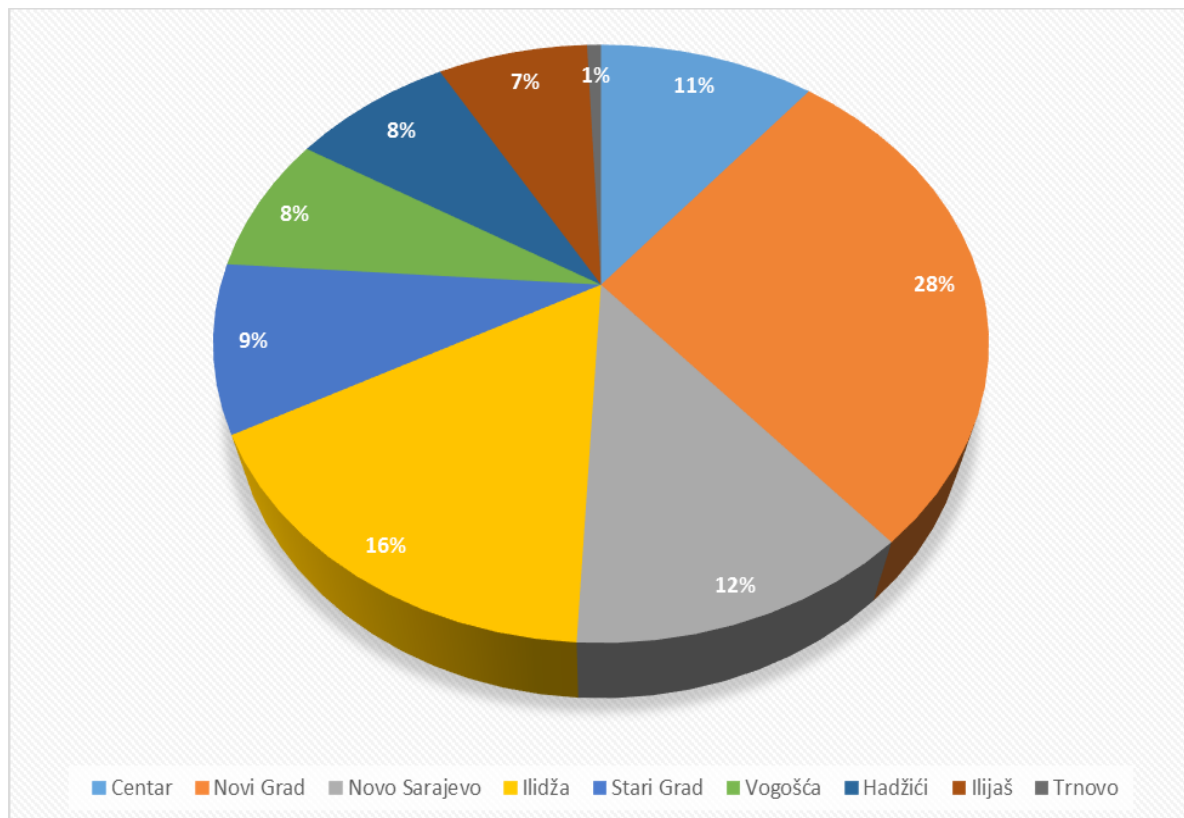
stanje 31.12.2014. godine

Općina	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV	UKUPNO
Centar	1.485	137	2.584	46	40	1.735	39	1.689	7.755
Novi Grad	2.236	255	6.186	102	106	5.590	87	5.365	19.927
Novo Sarajevo	1.673	165	2.963	60	51	1.988	33	1.677	8.610
Ilidža	1.004	121	3.452	66	77	3.366	111	3.457	11.654
Stari Grad	792	83	2.152	37	55	1.740	30	1.550	6.439
Vogošća	487	48	1.480	19	27	1.552	22	1.770	5.405
Hadžići	237	24	1.457	3	14	1.883	20	2.084	5.722
Ilijaš	278	17	1.187	20	15	1.609	39	2.236	5.401
Trnovo	32	2	104	1	6	119	0	238	502
Ukupno Kanton Sarajevo	8.224	852	21.565	354	391	19.582	381	20.066	71.415

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

U Kantonu Sarajevo na evidenciji Službe krajem decembra 2014. godine registrovano je 71.415 nezaposlenih lica. Udio nezaposlenih žena u istom mjesecu je 42.769 odnosno 59,89%. Najveći broj registrovanih nezaposlenih lica evidentiran je u općinama Novi Grad (19.927 ili 27,90%), Ilidža (11.654 ili 16,32 %), Novo Sarajevo (8.610 ili 12,06%) i Centar (7.755 ili 10,86%). Učešće stručnih lica u ukupnom broju nezaposlenih iznosi 50.614 ili 70,87%, od čega sa VSS 8.224 ili 11,51%, VŠS 852 ili 1,19%, SSS 21.565 ili 30,20%, VKV 391 ili 0,55% i KV 19.582 ili 27,42%, a nestručnih 20.801 ili 29,13%, od čega NKV 20.066 ili 28,10% PKV 381 ili 0,53 i NSS 354 ili 0,50%. Broj nezaposlenih lica koja prvi put traže zaposlenje, u ukupnom broju registrovanih, je 27.523, odnosno 37,54%. Od toga je stručnih lica 17.539 ili 63,72%, a nestručnih 9.984 ili 36,27%. Od ukupnog broja registrovanih nezaposlenih lica u navedenom periodu učešće demobiliziranih branilaca iznosi 8.048 ili 11,27%, ratnih vojnih invalida 818 ili 1,15%, članova porodica poginulih branilaca 1.011 ili 1,42% i ostalih invalida (civilne žrtve rata, kategorizovana omladina...) 1.106 ili 1,54%

Pregled ukupnog broja nezaposlenih po općinama u Kantonu Sarajevo



Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku, JU SZZKS

Ukupan broj zaposlenih u FBiH u 2014. godini iznosio je 443.587 radnika, što je u odnosu na 2013. godinu više za 8.474 zaposlenika ili 1,9%. Broj zaposlenih u 1991. godini na području koje danas pripada FBiH iznosio je 631.020, tako da je nivo zaposlenosti u 2014. godini dostigao 70,3% nivoa iz 1991. godine. Stepen zaposlenih u 2014. godini iznosio je 27,5% (mjereno u odnosu na radno sposobno stanovništvo prema metodologiji Eurostata – registrirana zaposlenost). Gledajući po kantonima, u 2014. godini najveći broj zaposlenih imao je Sarajevski kanton (125.184), zatim Tuzlanski (81.588), Zeničko-dobojski (69.668), a najmanji broj zaposlenih je u Bosansko-podrinjskom (6.458) i Posavskom kantonu (5.660). Najveći stepen zaposlenosti imao je Kanton Sarajevo (41,5%), zatim Hercegovačko - neretvanski (32,1%), Zapadnohercegovački (30,2%), Bosansko- podrinjski (29,3%), Zeničko -dobojski (25,0%). Stepen zaposlenosti iznad prosjeka FBiH je ostvaren u četiri kantona (Kanton Sarajevo, HNK, ZHK i BPK), dok je ispod prosjeka FBiH, stepen zaposlenosti ostvaren u preostalim šest kantona. FBiH ima najmanji stepen zaposlenosti 30 u okruženju. Stepen zaposlenosti u FBiH (27,5%), je manji dva i po puta od evropskog prosjeka (69,2%). Od zemalja u regionu Slovenija je imala najviši stepen zaposlenosti 67,8%. Prema stepenu stručnog obrazovanja zaposlenih u FBiH najveće učešće u 2014. godini odnosi se na SSS spremu (45,5%), VSS (21,2%), KV (14,8%), VŠS (5,9%), NKV (4,7%), VKV (3,7%), NSS (2,5%), PKV (1,7%). Analiza zaposlenih radnika prema djelatnostima značajna je jer pokazuje koje djelatnosti najviše doprinose zaposlenosti. Prerađivačka industrija zauzima prvo mjesto po broju zaposlenih (84.997 ili 19,2% od ukupnog broja zaposlenih), zatim trgovina na veliko i malo (79.145 ili 17,8%), javna uprava i odbrana (48.498 ili 10,9%). Ove tri oblasti zapošljavaju skoro 50% od ukupnog broja zaposlenih u FBiH. Posmatrano po djelatnostima najveće smanjenje broja zaposlenih u 2014. godini evidentirano je u vađenju ruda i kamena (289 ili 2,1%) i proizvodnji i snabdijevanju električnom energijom (76 ili

0,8%). Najveći rast broja zaposlenih zabilježen je u hotelijerstvu i ugostiteljstvu (2.536 ili 12,5%), prerađivačkoj industriji (5.215 ili 6,5%), trgovini (1855 ili 2,4%), obrazovanju (558 ili 1,4%), javnoj upravi i odbrani (219 ili 0,5%). I pored činjenice da troškovi javnog sektora u FBiH veoma mnogo učestvuju u BDP-u, u 2014. godini je došlo do povećanja broja zaposlenih u sektoru državne uprave i odbrane. Osnovni razlog nezaposlenosti jeste nedovoljan broj radnih mjesta i neravnopravan položaj mladih bez radnog iskustva. Poslodavci u 90% objavljenih oglasa traže dodatna znanja i vještine, što mladi tek izašli iz procesa obrazovanja ne posjeduju. Na evidencijama su najviše prijavljeni mladi sa trećim stepenom obrazovanja, koji posjeduju neadekvatna zanimanja sa zastarjelim znanjima i vještinama za kojima ne postoji tražnja na tržištu rada. S druge strane, izuzetno su tražena pojedina zanatska zanimanja za koja postoji mali ili nikakav interes učenika za upis.

Broj nezaposlenih u FBiH u 2014. godini iznosio je 392.265 lica, što je više za 323 lica ili 0,1% u odnosu na 2013. godinu. Stepen nezaposlenosti (registrovana nezaposlenost) u 2014. godini iznosio je 46,9%, a u 2013. godini 47,4% (mjereno brojem nezaposlenih u odnosu na radnu snagu). Jedan od bitnih uzroka visoke nezaposlenosti je neusklađenost obrazovnog sistema s potrebama tržišta. U posljednje četiri godine radilo se na ovom problemu, provodili su se projekti koje je finansirala EU, ali nije napravljen značajniji pomak. Pored ekonomske krize, strukturnih problema privrede i pada investicija, ovako visokoj stopi registrirane nezaposlenosti u znatnoj mjeri doprinosi veoma velika prisutnost rada na „crno“, pri čemu su, pored stvarno nezaposlenih u ovaj podatak uključeni i zaposleni koji rade u „sivoj“ (nelegalnoj) ekonomiji. Najviše radnika na „crno“ radi u oblasti ugostiteljstva i turizma, trgovine, eksploatacije i prerade drveta, te uslužnim djelatnostima. Kada se posmatraju kantoni, najveći stepen nezaposlenosti imao je Unsko-sanski kanton (59,0%), zatim Tuzlanski (54,8%), Srednje - bosanski (50,6%), Zeničko-dobojski (50,3%), K-10 (49,9%), Posavski (49,6%). Stepen nezaposlenosti iznad prosjeka FBiH je ostvaren u šest kantona (Unsko-sanski, Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Srednje-bosanski i K-10), dok je ispod prosjeka FBiH, stepen nezaposlenosti ostvaren u preostala četiri kantona. Najveće učešće u ukupnoj nezaposlenosti u FBiH u 2014. godini imao je Tuzlanski kanton (25,2%), Kanton Sarajevo (18,2%), Zeničko-dobojski (18,0%), Srednje-bosanski (10,7%). Najveće učešće broja nezaposlenih osoba u 2014. godini odnosi se na KV spremu (34,2%), NKV (29,2%), SSS (26,0%), VSS (6,6%), PKV (2,0%), VŠS (1,3%), VKV (0,5%), i NSS (0,2%). Povećan je broj nezaposlenih sa visokom i srednjom stručnom spremom u odnosu na 2013. godinu.

Tržište rada u BiH i dalje karakterišu niska stopa aktivnosti, visoka stopa nezaposlenosti, posebno među mladima, i visok nivo neformalnog zapošljavanja (rad „na crno“). Visoko učešće neregularnog zapošljavanja u ukupnom broju zaposlenih i dalje je jedan od glavnih problema na tržištu rada. Povećan je broj osoba koje su ostale bez posla zbog različitih okolnosti, a čiji radno pravni status još nije riješen. Obrazovni sistem nije efikasno povezan sa tržištem rada i potrebno ga je unaprijediti i u određenim segmentima prilagoditi potrebama privrede kroz povećanje broja sati praktične nastave i saradnju sa poslovnim subjektima, te primjenu novih tehnologija. Opšte stanje na tržištu rada i dalje je teško. Stanje na tržištu rada dodatno je usložnjeno strukturom nezaposlenih, jer je uglavnom riječ o osobama koje se teže zapošljavaju (dugotrajno nezaposleni, osobe sa invaliditetom, bez kvalifikacija ili bez radnog iskustva).³² Evidentno je da postoji strukturna neravnoteža na tržištu rada, manifestirana kroz neusklađenost ponude i tražnje za radnom snagom u pogledu zanimanja, obrazovanja, kvalifikacija ili regionalnog rasporeda. Nažalost, u radno sposobnom stanovništvu i radnoj snazi participira veliki broj osoba bez ikakve kvalifikacije. Obrazovni sistem nije efikasno povezan sa tržištem rada i potrebno ga je unaprijediti i u određenim segmentima prilagoditi potrebama privrede.

Vizija poboljšanja vještina na tržištu rada ima tri ključna prioriteta koji su zacrtani u Strategiji Evropske komisije a čiji ciljevi su:

- a) inteligentan rast (razvoj utemeljen na znanju i inovacijama),
- b) održivi rast (resursno efikasnija, ekološki prihvatljiva i konkurentnija ekonomija) i
- c) socijalno osjetljiv rast (ekonomija pune zaposlenosti koja pruža socijalnu i teritorijalnu usklađenost).

UKUPNO REGISTROVANI SUBJEKTI MALE PRIVREDE PO OPĆINAMA (prema KD BiH 2010 i podacima FZS)

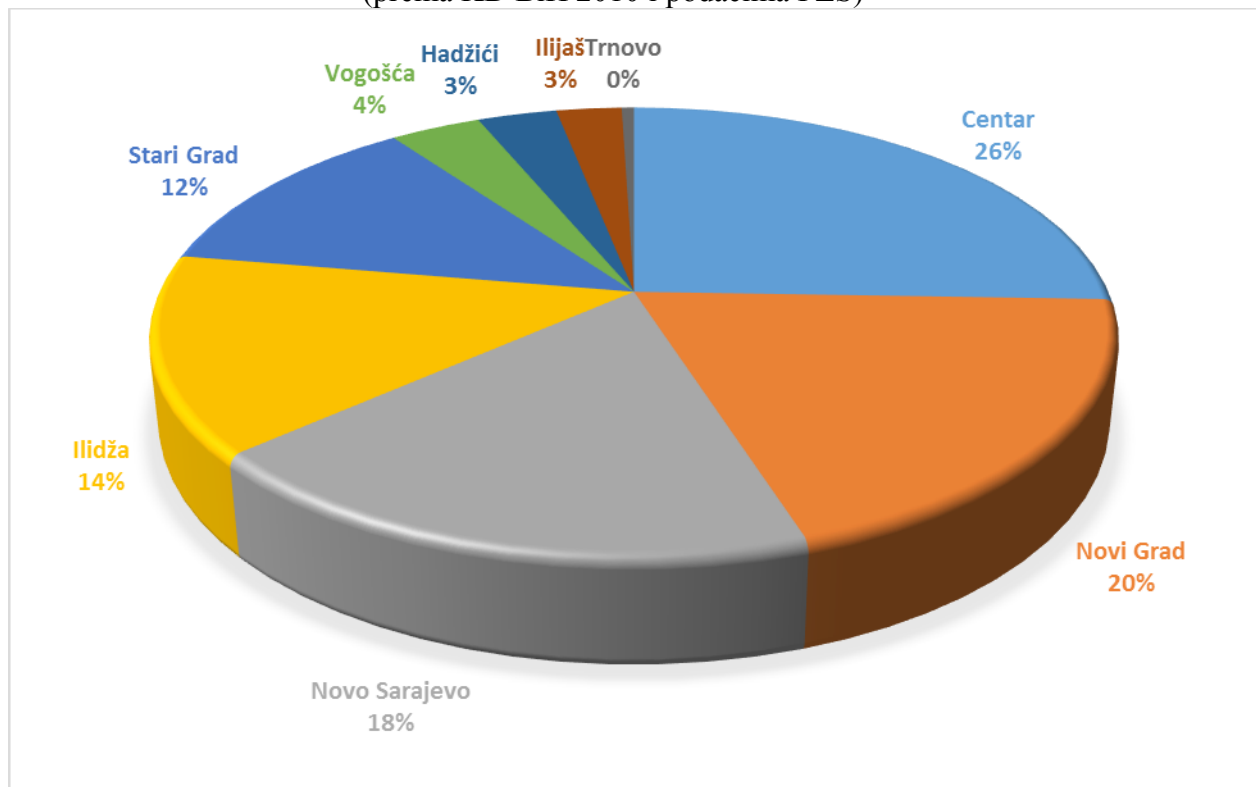
stanje na dan 31.12.2014. godine

Općina/ KD 2010	Centar	Novi Grad	Novo Sarajevo	Ilidža	Stari Grad	Vogošća	Hadžići	Ilijaš	Trnovo	UKUPNO
Ukupno	6.567	5.024	4.729	3.665	3.186	935	817	672	126	25.721
A	39	75	19	57	29	46	62	13	51	391
B	7	3	1	5	2	0	0	1	0	19
C	396	494	339	395	604	124	117	58	1	2.557
D	25	4	11	3	5	1	4	1	0	54
E	10	14	7	8	1	2	5	7	1	55
F	205	304	208	218	90	47	54	13	1	1.140
G	1.235	1.360	1.122	1.253	493	258	229	132	2	6.210
H	311	558	267	267	327	69	63	23	19	1.918
I	522	355	405	304	341	76	76	20	11	2.149
J	283	142	208	62	66	14	8	2	0	785
K	76	31	56	9	18	1	2	10	0	203
L	102	49	57	97	35	16	6	8	0	370
M	1.024	360	602	214	243	55	24	14	0	2.536
N	192	112	138	107	84	12	8	6	5	664
O	123	35	44	25	28	11	20	29	7	322
P	89	54	75	36	35	14	12	17	1	333
Q	177	91	134	66	68	14	11	9	3	573
R	369	173	160	131	131	55	28	46	8	1.101
S	1.331	875	867	408	580	120	88	75	16	4.190
T	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2
U	11	2	9	0	6	0	0	0	0	28

Izvor podataka: FZS, Federalni zavod za programiranje razvoja

U prethodnoj tabeli, prema podacima FZS, prikazana je struktura subjekata male privrede (pravna lica + poslovne jedinice koje posluju u sastavu pravnih lica + obrtničke radnje) po oblastima djelatnosti u skladu sa KD 2010, u Kantonu Sarajevo i po općinama koje su sastavni dio Kantona Sarajevo. Na osnovu ovih podataka zaključujemo da je najveći broj subjekata male privrede registrovan u oblasti trgovine na veliko i malo, i u području ostalih uslužnih djelatnosti. Ovaj podatak je karakterističan za sve općine u sastavu Kantona Sarajevo, a procenat zastupljenosti ovih djelatnosti u ukupnom broju registrovanih subjekata kreće se između 20 i 30%, dok se procenat zastupljenosti subjekata male privrede u oblastima poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo i prerađivačka industrija kreće od 1 do 8%.

Pregled ukupno registrovanih privrednih subjekata po općinama
(prema KD BiH 2010 i podacima FZS)



Izvor podataka: FZS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Legenda KD BiH 2010

A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo **B** Vađenje ruda i kamena **C** Prerađivačka industrija **D** Proizvodnja i snabdjevanje/opskrba električnom energijom **E** Snabdjevanje/opskrba vodom; **F** Građevinarstvo **G** Trgovina na veliko i malo **H** Prijevoz i skladištenje **I** Djelatnosti pružanja smještaja (hotelijerstvo iugostiteljstvo) **J** Informacije i komunikacije **K** Finansijske djelatnosti **L** Poslovanje nekretninama **M** Stručne, naučne i tehničke djelatnosti **N** Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti **O** Javna uprava i odbrana **P** Obrazovanje **Q** Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite **R** Umjetnost, zabava i rekreacija **S** Ostale uslužne djelatnosti **T** Djelatnosti domaćinstva kao poslodavca **U** Djelatnosti vanteritorijalnih organizacija i organa

Prema statističkim podacima ukupan broj poslovnih subjekata u FBiH na dan 31.12.2014.godine iznosio je 101.475 i viši je za 0,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan broj poslovnih subjekata u Kantonu Sarajevo iznosio je 25.721 i manji je za 702 ili 2,7% u odnosu na prethodnu godinu. Broj poslovnih subjekata u Kantonu Sarajevo učestvuje u ukupnom broju poslovnih subjekata u Federaciji BiH sa 25,3%. Broj registrovanih pravnih osoba iznosio je 51.875 u Federaciji BiH, što je više za 1.250 ili 2,5% u odnosu na 2013. godinu, dok je u Kantonu Sarajevo broj registrovanih iznosio 14.947, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 474 ili 3,3%. Broj registrovanih pravnih osoba u Kantonu Sarajevo učestvuje u ukupnom broju registrovanih pravnih osoba u Federaciji BiH sa 28,8%. Broj registrovanih fizičkih lica – obrtnika sa stanjem na dan 31.12.2014. godine iznosio je 49.600 u FBiH, što je manje za 1.0952323 ili 2,2% u odnosu na prethodnu godinu, dok je u Kantonu Sarajevo broj registrovanih obrtnika iznosio 10.774 što je manje za 1.176 ili 9,8 % u odnosu na 2013. godinu. Broj registrovanih fizičkih lica-obrtnika u Kantonu Sarajevo učestvuje u ukupnom broju registrovanih fizičkih lica - obrtnika u Federaciji BiH sa 21,7%. Prema podacima FZS koje je obradio Federalni zavod za programiranje razvoja najveći registrovanih

broj privrednih subjekata (uključujući i registrovane obrte) zabilježen je na području općina: Centar, Stari Grad, Novi Grad i Novo Sarajevo. Najveći broj privrednih subjekata zabilježen je u oblastima trgovine, prerađivačke industrije i ostalih uslužnih djelatnosti.

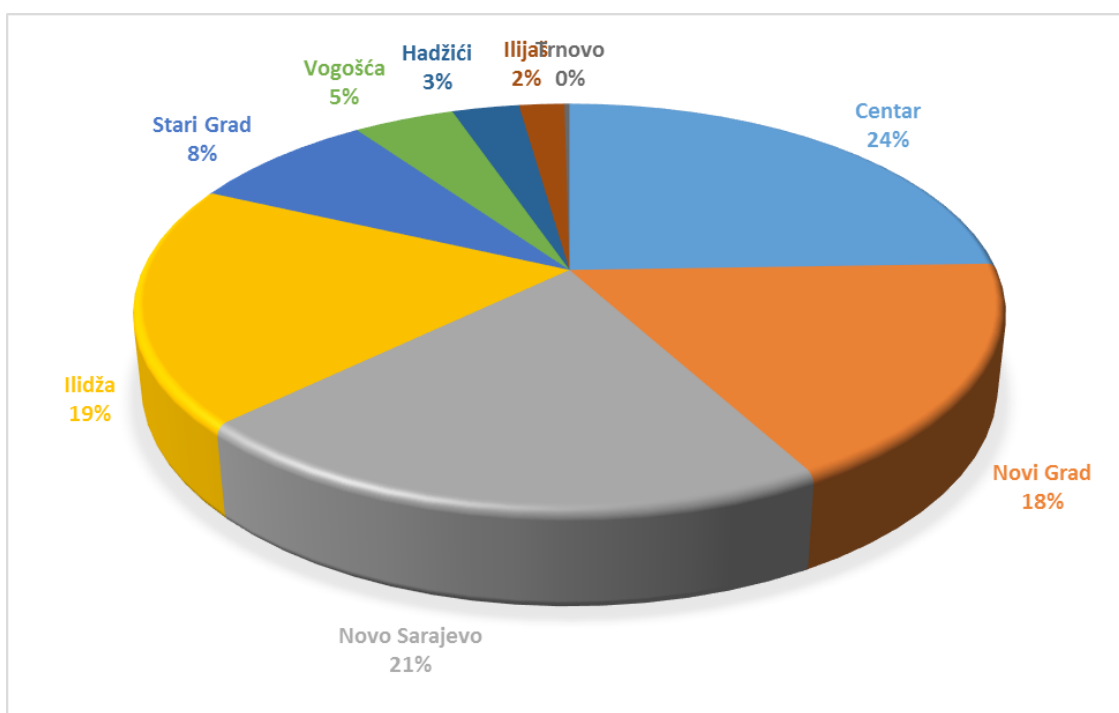
Ukupno registrovani privredni subjekti po općinama koji su predali izvještaj za AFIP

Kanton Sarajevo, 2014. godina

Općina	Centar	Novi Grad	Novo Sarajevo	Ilidža	Stari Grad	Vogošća	Hadžići	Ilijaš	Trnovo	UKUPNO
Ukupno	1.410	1.009	1.274	1.203	481	263	175	121	13	5.949

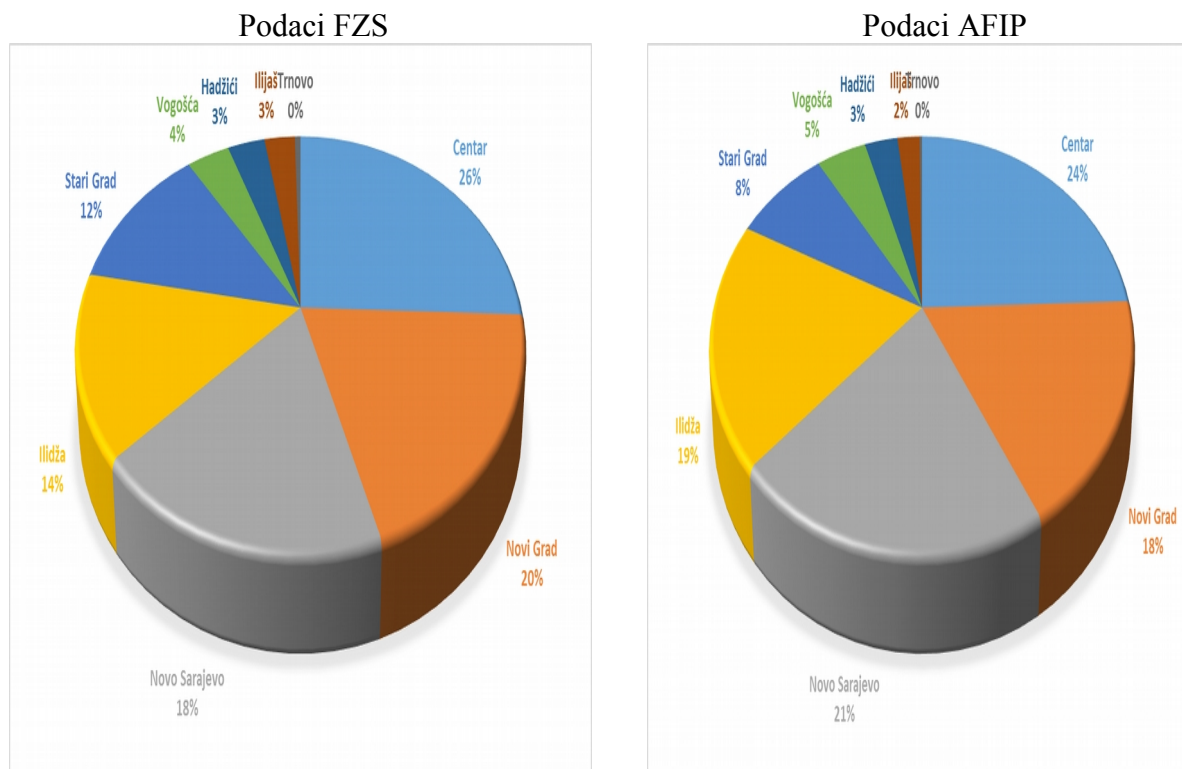
Izvor podataka: SERDA - podaci o broju pravnih lica - MSP (mala i srednja preduzeća), prema podnesenim izvještajima za AFIP u 2014. godini. **Podaci ne uključuju broj poslovnih jedinica koje posluju u sastavu pravnih lica i obrtnike koji imaju registrovane obrtničke radnje.**

Pregled ukupno registrovanih privrednih subjekata po općinama u Kantonu Sarajevo (predali izvještaj za AFIP 2014)



Izvor podataka: SERDA - podaci o broju MSP, prema podnesenim izvještajima za AFIP

Uporedni pregled ukupno registrovanih privrednih subjekata po općinama (prema podacima FZS i podacima AFIP)



Izvor podataka: FZS i AFIP

U prethodnoj tabeli navedeni su podaci o broju poslovnih subjekata (pravna lica bez prikazivanja poslovnih jedinica koja posluju u sastavu pravnih lica i bez prikazivanja broja obrtnika koji posluju u Kantonu Sarajevo) koji su predali izvještaje Agenciji za finansijske, informatičke i posredničke usluge d.d. Sarajevo (AFIP), zaključno sa 2014. godinom. Ukupan broj od 5.759 privrednih subjekata (mala i srednja preduzeća) koja posluju na području Kantona Sarajevo za 2014. godinu predalo je svoje izvještaje o poslovanju. Iz navedenih podataka vidimo da je ukupno 4.718 ili 81,92% malih i srednjih preduzeća sa sjedištem na području 4 (četiri) općine Kantona Sarajevo (Centar, Novo Sarajevo, Ilidža i Novi Grad).

Upoređujući podatke o broju privrednih subjekata koji svoje izvještaje predaju za AFIP (prikazane u ovoj tabeli) sa podacima o ukupnom broju privrednih subjekata prikupljenim od strane Federalnog zavoda za statistiku, a koje je obradio Federalni zavod za programiranje razvoja, uočljivo je da postoji velika razlika u broju privrednih subjekata koji posluju na teritoriji Kantona Sarajevo, odnosno da postoji određeni (veliki) broj privrednih subjekata koji nisu ugašeni u administrativnim registrima, a koji ne podnose finansijske izvještaje za AFIP.

III CILJEVI RAZVOJA MALE PRIVREDE KANTONA SARAJEVO

III-1. Uvod

U privredama visokorazvijenih industrijskih zemalja prevladavaju po broju i po zaposlenima mala i srednja preduzeća (MSP), a slični su i podaci zemalja u neposrednom i daljem okruženju. Tako je u susjednoj Hrvatskoj, u ukupnom broju preduzeća, približno 97 %

MSP-a. Istovremeno, MSP zapošljavaju 66% od ukupnog broja zaposlenih. Ti su podaci gotovo identični podacima o MSP-ima u Austriji. No, kada se govori o ulaganjima, austrijski mali i srednji preduzetnici prednjače, te su približno 60% svih ulaganja ostvarili mali i srednji preduzetnici, dok taj isti pokazatelj u Hrvatskoj iznosi 40%. To se može objasniti i osnovnim razlikama među preduzetnicima u ove dvije zemlje.

Kada se osnovni pokazatelji za malo i srednje preduzetništvo u Federaciji BiH uporede sa Austrijom i Hrvatskom, osobito udio malog i srednjeg preduzetništva u broju zaposlenih u privredi, jasno je da su pokazatelji za Federaciju znatno slabiji i da je malom i srednjem preduzetništvu potrebna jača institucionalna i finansijska podrška. Kada se govori o zaposlenosti u MSP-a, u Federaciji BiH, tada treba uzeti u obzir i raširenu sivu ekonomiju, osobito među manjim preduzetnicima. Kada bi se neprijavljeni radnici u malim preduzećima uključili u procjene, pokazatelji za Federaciju BiH bili bi znatno povoljniji. Treba istaći i činjenicu da se u razvijenim privredama mali preduzetnici na osnivanje preduzeća češće odlučuju radi ostvarenja dobre poslovne prilike, a u tranzicijskim privredama, kakva je naša, preduzetništvo je često izlaz iz lošijeg socijalnog stanja i nezaposlenosti (tzv. GEM motivacijski indeks). Početna sredstva i izvori finansiranja razvijeniji su i šire dostupni u EU, nego u tranzicijskim privredama, a to je također jedan od uslova za brži razvoj preduzetništva.

U Kantonu Sarajevo je, prema podacima FZS registrovano ukupno 25.721 privrednih subjekata, od čega je 14.947 pravnih lica (uključujući i poslovne jedinice koje posluju u sastavu pravnih lica), a 10.774 fizičkih lica (obrta). Spomenuti problemi s kojima se susreću mali i srednji preduzetnici zahtijevaju posebnu pažnju i pomoć, obzirom da je područje Kantona Sarajevo malo tržište, bez mogućnosti da se u kraćem vremenu stvore veća preduzeća. No, postoje velike mogućnosti za jačanje preduzetništva u nekoliko djelatnosti. Kanton Sarajevo koji raspolaže očuvanim prirodnim, kulturnim i istorijskim vrijednostima, ima veliki potencijal za razvoj turizma. Isto tako, poljoprivreda omogućava proizvodnju specifičnih domaćih proizvoda, osobito u području proizvodnje zdrave hrane. Također, velike mogućnosti za razvoj preduzetništva proizlaze i iz iskustva stečenog u industrijskoj proizvodnji (metalna i drvena industrija), u posljednje vrijeme stalan rast i razvoj IT industrije, te iskustva u proizvodnim obrtima su osnovni pravci razvoja subjekata male privrede u narednom periodu. Stoga, i zbog ovih prilika, malo i srednje preduzetništvo treba značajnije poticati, kako bi ono više doprinosilo ukupnom privrednom razvoju.

Program razvoja se donosi u vrijeme kada Vlada Kantona Sarajevo, ali i lokalne vlasti moraju odgovoriti izazovima velike finansijske krize, kada su Budžetske mogućnosti sve manje, a potreba za štednjom i uravnoteženjem budžetskih rashoda s realno ostvarivim prihodima sve veća.

III -2. STRATEŠKI CILJEVI PROGRAMA RAZVOJA

Povećanje ekonomskog rasta kroz povećanje broja subekata male privrede i povećanje zaposlenosti u Kantonu Sarajevo su osnovni strateški ciljevi koji se žele postići ovim Programom, u razdoblju 2016. do 2019. godina. Sveobuhvatni programski ciljevi u razdoblju 2016. do 2019. godine kojima se žele stvoriti uvjeti i pretpostavke za daljnji razvoj subekata male privrede obuhvataju sljedeće ključne ciljeve:

III-2.1. Strateški cilj 1. - Unaprjeđenje ekonomskog rasta i razvoja

- a) Unaprjeđenje ekonomskog rasta i razvoja subjekata male privrede u sektorima IKT, proizvodno - prerađivačke industrije (drvena, metalna, i prehrambena), te drugih usluga većim ulaganjem, višim stepenom inovacija, rastom izvoza te daljnjim razvojem i međusobnom povezanošću.

- b) Pružanje poticaja privrednim subjektima u modernizaciji postrojenja i opreme, uvođenju tehnologija, postupaka i normi te mjere za unapređenje učinkovitosti sektora proizvodnje.
- c) Poticanje usvajanja i upotrebe informacijske te komunikacijske tehnologije i poticaji na ulaganja u digitalnu tehnologiju.
- d) Razvoj klastera i poslovnih mreža koje obuhvaćaju malu privredu, kao i javnih istraživačkih organizacija za jačanje konkurentnosti pojedinačnih preduzeća.
- e) Pružanje poticaja preduzećima za ulaganje i inovacije te povezivanje s visokoškolskim ustanovama i javnim istraživačkim organizacijama za jačanje konkurentnosti razvojem novih proizvoda i usluga.
- f) Pružanje poticaja preduzećima u primjeni tehničkih normi i standarda kvalitete.

III-2.2. Strateški cilj 2. - Unaprjeđenje dostupnosti izvorima finansiranja

- a) Povećanje ponude finansiranja i ostalih inicijativa za pristup finansijama za otvaranje novih preduzeća, te olakšavanje problema u ranom životnom ciklusu (startup preduzeća) s kojima se suočava subjekt male privrede.
- b) Razvijanje oblika finansiranja za postojeće i novoosnovane subjekte male privrede putem kreditno garantnog fonda i pružanje poticaja subjektima male privrede za osiguravanje korištenja na taj način osiguranih financijskih mogućnosti.
- c) Pružanje poticaja za jačanje kapaciteta u sektoru male privrede za pripremanje samoodrživih i profitabilnih investicijskih projekata te razvoj kapaciteta preduzetnika za pripremanje projekata i upravljanje projektima, posebno onim projektima koji imaju poticaje Strukturnih fondova EU i ostalih donatora.

III-2.3. Strateški cilj 3. - Promocija preduzetništva

- a) Pružanje poticaja osnivanju novih preduzeća, povećanje broja aktivnih poduzeća i jačanje institucija koje pružaju poticaja preduzetnicima kako bi se na taj način pridonijelo ravnomjernijem i uravnoteženom razvoju svih jedinica lokalne samouprave.
- b) Poticaj otvaranja i registrovanja novih privrednih subjekata, te pružanje podrške novoosnovanim subjektima male privrede i samozaposlenima.
- c) Poticaj obrazovanja za preduzetništvo i preduzetničke kompetencije u sklopu kurikuluma školskih i visokoškolskih ustanova, te na univerzitetima i naučnim ustanovama.
- d) Poboljšanje kvaliteta i kvantiteta usluga pružanja poslovnih poticaja, posebno za one namijenjene preduzetnicima početnicima i onima koji se bave djelatnostima baziranim na znanju.
- e) Stvaranje povoljnog utjecaja na ulagačku klimu i osiguranje konkurentnosti za strane ulagačke projekte, te proaktivno privlačenje direktnih stranih ulaganja.

III-2.4. Strateški cilj 4. - Unaprjeđenje preduzetničkih vještina

- a) Pružanje podrške bržem razvoju subjekata male privrede jačanjem njihove uprave, uvođenjem i djelovanjem većeg broja visokokvalificiranih zaposlenika, te pružanjem podrške cjeloživotnom učenju zaposlenih u subjektima male privrede.
- b) Podrška unaprjeđenju strukovnih kompetencija preduzetnika i njihovih zaposlenika uključivanjem u različite oblike neformalnog obrazovanja (seminari, kursevi i dr.) i formalnog obrazovanja.

- c) Pružanje stručne podrške ključnim aspektima poslovnog upravljanja, kao što su inovacije, upravljanje kvalitetom i marketing.
- d) Razvijanje novih modela pristupa i usvajanja „najbolje prakse“ upravljanja te promocija uspješnih priča za poticanje širenja inovativnog upravljanja u sektoru male privrede.
- e) Podrška razvoju opće svijesti o potrebi edukacije i usavršavanja te većem usvajanju cjeloživotnog učenja.

III-2.5. Strateški cilj 5. - Poboljšanje administrativnog i poslovnog ambijenta

- a) Nadgradnja ostvarenog napretka uklanjanjem administrativnih opterećenja i olakšavanjem poslovanja u Kantonu Sarajevo.
- b) Nastavljanje skraćivanja vremena i unapređenje uvjeta za rješavanje problema otvaranja i registrovanja subjekata male privrede, sa ciljem da se preduzetnicima olakša ulazak u poslovni svijet u skladu sa evropskim standardima.
- c) Dalje smanjivanje regulatornih opterećenja za preduzetnike, posebno kad je riječ o dobijanju svih vrsta dozvola i prijenosa imovine (vlasništvo nad preduzećima).
- d) Pokretanje inicijativa za pojednostavljivanje postupaka koji se odnose na uvoz i izvoz proizvoda.
- e) Podrška nadležnim organima pri uvođenju takvih promjena (porezna rasterećenja, suzbijanje sive ekonomije i sl.) u porezni sistem koji će privući preduzetnike na otvaranje novih preduzeća i omogućiti lakše poslovanje.

IV MJERE ZA OSTVARIVANJE STRATEŠKIH CILJEVA PROGRAMA RAZVOJA

Provođenje prethodno navedenih strateških ciljeva Programa razvoja treba omogućiti jačanje konkurentne sposobnosti svih privrednih subjekata - **“KONKURENTNOST“** i povećanje zaposlenosti kroz povećanje ekonomskog rasta i povećanje broja privrednih subjekata - **“ZAPOŠLJAVANJE“**.

Konkurentnost se provodi putem kontinuiranog poboljšanja produktivnosti privrednih subjekata, razvoja subjekata male privrede temeljenih na visokim tehnologijama, izgradnjom savremene naučno-tehnološke i poslovne baze i poboljšanjem poslovnog okruženja. Ostvarivanjem i poboljšanjem uslova za razvoj postojećih i novih privrednih subjekata, te poboljšanjem tržišta rada kroz razvoj preduzetničke kulture doprinjeće se mogućnosti za nova radna mjesta, nova zapošljavanja i stručne kadrove.

IV-1. JAČANJE KONKURENTNE SPOSOBNOSTI I ZAPOŠLJAVANJA

Osnovne poticajne mjere za ostvarivanje navedenih strateških ciljeva Programa razvoja, jačanja konkurentne sposobnosti i zapošljavanja su:

- a) dalji poticaj razvoja brzo rastućih privrednih subjekata;
- b) stvaranje razvojnih uvjeta za produktivnije poslovanje preduzetnika;
- c) povećanje broja subjekata male privrede temeljenih na visokim tehnologijama;
- d) povećanje ukupnih ulaganja u razvoj male privrede;
- e) povećanje izvoza i izgradnja klastera;
- f) cjeloživotno obrazovanje u preduzetništvu i obrazovanje u skladu sa potrebama privrede; i
- g) poticanje fleksibilnih oblika zapošljavanja (rad na određeno vrijeme, rad sa nepunim radnim vremenom) .

IV-2. INSTRUMENTI PROVEDBE STRATEŠKIH CILJEVA:

a) Program: "Kreditiranje subjekata male privrede pod povoljnijim uslovima"

Provesti program "Kreditiranje subjekata male privrede pod povoljnijim uslovima" koji treba omogućiti subjektima male privrede da obezbijede finansijska sredstva po povoljnim kreditnim uvjetima (niže efektivne kamatne stope i troškovi obrade kredita, mjere za lakši pristup dodatnim kolateralima korisnika sredstava i drugi instrumenti zaštite od rizika), čija namjena je u najvećem dijelu ulaganje u stalna sredstva na način koji omogućava povećanje obima proizvodnje i/ili usluga korištenjem savremene tehnologije i opreme, te u skladu sa tim i obezbijedenje novih radnih mjesta.

b) Program: "Subvencioniranja kamata po preuzetim kreditima"

Provesti program "Subvencioniranja kamata po preuzetim kreditima" na način da se putem javnog poziva korisnicima koji redovno ispunjavaju svoje obaveze obezbijede finansijska sredstva za subvencioniranje dijela kamata po kreditima odobrenim u komercijalnim bankama za rast i razvoj subjekata male privrede.

c) Program: "Poticaj razvoja subjekata male privrede putem regresiranja dijela kamatne stope"

U saradnji sa komercijalnom bankom čiji izbor se vrši putem javnog poziva, realizacijom ovog programa potiče se razvoj subjekata male privrede putem regresiranja dijela kamatne stope na kredite koje dodjeljuje komercijalna banka. Na ovaj način, ovim subjektima se olakšava pristup "jeftinijim" finansijskim sredstvama, odnosno kreditima komercijalne banke.

d) Program: "Pružanje podrške razvoju brzorastućih privrednih subjekata"

Provesti program finansijske podrške za brzorastuće i izvozno orijentisane subjekte male privrede putem sufinansiranja uvođenja novih tehnologija u onim privrednim subjektima koji su u zadnje 3 godine, prije objavljivanja javnog poziva, ostvarili ukupan rast prihoda do 10 %. Ova vrsta poticaja će omogućiti modernizaciju postrojenja i opreme, uvođenje novih tehnologija, postupaka i normi s naglaskom na ostvarenje ekonomskog rasta i povećanja broja takvih subjekata u proizvodno - prerađivačkom i IT sektoru.

e) Program: "Pružanje stručne i savjetodavne pomoći za subjekte male privrede"

Provesti program "Pružanje stručne i savjetodavne pomoći za subjekte male privrede" koji ima cilj da u razdoblju od 2016. do 2019. godine poticajnim mjerama ostvari kvalitativne promjene u poslovnoj infrastrukturi i stručnoj podršci preduzetništvu, te potakne razvoj centara za akademsko preduzetništvo i povezivanje s malom privredom.

f) Projekt: "Podrška i subvencije za razvoj izvozno orijentisanih subjekata male privrede"

Provesti program "Podrška i subvencije za razvoj izvozno orijentisanih privrednih subjekata" koji će kroz kriterije za bespovratne poticaje motivirati izvozno orijentisane subjekte male privrede na povećanje kapaciteta i aktivniji nastup na stranim tržištima.

g) Program: "Obrazovanje u preduzetništvu"

Provesti program „Obrazovanje u preduzetništvu“ kojim će se obuhvatiti preduzetnici početnici, preduzetnici u rastu i razvoju, socijalno preduzetništvo, te posebni obrazovni programi za izvoznike: informatičko usavršavanje i e-poslovanje i sektorske stručne obuke za jačanje kapaciteta ljudskih resursa u privredi.

h) Program: “Usklađivanje s EU normama, inovacije, nove tehnologije i marketing”

Provesti projekt za jačanje tehnoloških kapaciteta malog i srednjeg preduzetništva i olakšavanje pristupa najkvalitetnijem istraživanju i novim tehnologijama, te uvođenje sistema upravljanja kvalitetom i usaglašavanje s tehničkim normama u EU.

i) Program: “Unapređenje institucijske preduzetničke infrastrukture”

Uređenje i opremanje prostora za prihvatanje preduzetnika; odnosno preduzetnika početnika, razvoj preduzetničkih institucija (tehnološki parkovi, poslovni inkubatori i klasteri), unapređenje proizvodnje privrednih subjekata umreženih u klasterne, privlačenje investicija i stvaranje mogućnosti za primjenu savremenih tehnologija i otvaranje novih radnih mjesta. Ciljne grupe kao korisnici sredstava su preduzetničke institucije s područja Kantona Sarajevo (tehnološki parkovi, poslovni inkubatori, poduzetnički centri i klasteri).

j) Program: “Smanjenje administrativnih prepreka”

Unapređenje aktivnosti kojima se osigurava cjelovito uklanjanje administrativnih prepreka, u svim fazama preduzetničkog projekta i poslovanja, u skladu sa načelima EU i Povelje za malo gospodarstvo, omogućiti smanjenje troškova preduzetnika u pribavljanju usluga državne i javne uprave, kao i povećanje transparentnosti informisanja.

k) Program: “Podrška u pripremi, uvođenju i certificiranju sistema kvaliteta i drugih standarda” (uvođenje ISO, HACCP standarda, osiguranje CE znaka i dr.)

Uvođenje sistema upravljanja kvalitetom (ISO, HACCP i drugih standarda) i osiguranje CE znaka sa ciljem povećanja konkurentnosti i broja subjekata male privrede sa uvedenim standardima kvaliteta i tehničkom usaglašenošću izvoznih proizvoda sa zahtjevima EU, a što bi doprinjelo povećanju ekonomskog rasta, zaposlenosti i orijentisanost ka izvozu.

IV-3. FINANSIJSKA SREDSTVA ZA PROVEDBU STRATEŠKIH CILJEVA:

- a) U skladu sa članom 11. Zakona finansijska sredstva za provođenje Programa osiguravaju se u Budžetu Kantona Sarajevo za svaku kalendarsku godinu u visini od 0,5% do 2% vrijednosti godišnjeg Budžeta Kantona Sarajevo u prethodnoj godini.
- b) Obezbijeđena finansijska sredstva će se koristiti za ostvarenje strateških ciljeva Programa putem kreditnih i grant sredstava.
- c) Finansijska sredstva u iznosu do 80% sredstava za poticaj razvoja male privrede planiranih Budžetom Kantona Sarajevo namijenjeno je za kreditiranje subjekata male privrede putem revolving kredita, a ostatak finansijskih sredstava sa namjenom da se kao grant sredstva iskoriste za poticaj razvoja subjekata male privrede.
- d) Za provedbu ciljeva ovog Programa Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo će za svaku godinu izraditi Godišnji plan s razrađenim aktivnostima, kriterijima za dodjelu poticaja, rokovima izvršenja i planiranim iznosima iz budžeta, te isti predložiti Vladi Kantona Sarajevo na usvajanje.

**V METODOLOGIJA PRAĆENJA PROVOĐENJA MJERA
„MONITORING” I “EVALUACIJA”**

Ministarstvo privrede i Ministarstvo finansija nadziru, prate i evaluiraju provođenje Programa i Godišnjeg plana, a Ministarstvo privrede priprema i podnosi izvještaje.

Monitoring

Monitoring obuhvata mjerenje napretka prema ostvarenju planiranih rezultata i ishodi. Rezultati i ishodi će se iskazati putem skupa indikatora koji će provedbom monitoringa pružiti

informacije o tome da li su ishodi ostvareni. Važnost monitoringa ogleda se u tome da i nosiocu Programa (čl. 17. i 18. Zakona) omogućava sakupljanje i analizu ključnih indikatora i njihovu komparaciju sa očekivanim i planiranim rezultatima iskazanim kroz primjenu čl. 12 i 14. Zakona. U tom smislu monitoring predstavlja sistematsko i kontinuirano sakupljanje, analizu i korištenje informacija (podataka, indikatora) neophodnih za upravljanje i donošenje odluka u okviru Programa. Koristi monitoringa su brojne:

- a) procjena da li se Program odvija po planu (da li su aktivnosti i rezultati u skladu sa odobrenim dokumentima);
- b) davanje mogućnosti za unapređenje upravljanja budućim programima (šta se može bolje uraditi?); i
- c) objektivniji proračun resursa (planiranih/korištenih) finansijskih sredstava u okviru Programa (finansijski i ljudski resursi).

Subjekti male privrede u dostavljenom Izvještaju o utrošku sredstava nakon provedene impementacije sredstava obavezni su navesti specifične rezultate koji su direktno ostvareni implementacijom programa/projekta. Mjerenje rezultata provedenih aktivnosti će se vršiti na osnovu rezultata monitoringa impementacije sredstava, rezultata utvrđenih direktnim obilaskom korisnika na “terenu” i na osnovu pismenih izvještaja korisnika sredstava koji uključuju podatke korisnika poticajnih sredstava i odgovarajućih institucija (PIO/MIO; ZZO; itd.).

Monitoring podrazumijeva kontinuirani komunikacijski proces (razgovore, analize i korištenje informacija vezanih za realizovanje Programa) između Nosioca programa razvoja male privrede i korisnika sredstava, posebno uključujući sljedeće podatke: o angažovanim sredstvima (inputi), o poduzetim aktivnostima, o ostvarenim rezultatima (outputi). Navedeno treba biti obavljeno kroz razvijeni mehanizam, pomoću kojeg će se odgovarajuće informacije plasirati odgovornim osobama i institucijama u pravo vrijeme, kako bi mogli donositi kvalitetne odluke. Cilj monitoringa je, također, isticanje prednosti i nedostataka u samom Programu, kao i pri njenoj realizaciji.

Evalucija

Evalucija treba dati širu sliku stanja o oblasti realizacije programa i godišnjih planova kako bi se dobio odgovor na pitanje da li je ostvareni napredak u oblasti male privrede rezultat primjene Zakona ili je napredak uzrokovan drugim faktorima. Procjena utjecaja provedbe Programa provodiće se evaluacijom Godišnjih planova, uz podršku stručnog i neovisnog angažovanog osoblja i konsultanata sa ciljem ocjene: relevantnosti, efektivnosti, održivosti, efikasnosti i mjerenja utjecaja na stanje male privrede u Kantonu Sarajevo.

KRITERIJ	OPIS KRITERIJA	INDIKATIVNI SET PITANJA
Relevantnost	Adekvatnost Programa za željenu promjenu stanja i stepena usaglašenosti percepcije potrebnog od strane korisnika Programa i Vlade KS.	<p>Da li:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Su strateški ciljevi Programa definirani na način da odgovore potrebama razvoja male privrede? • Su intervencije dizajnirane na način da obezbijede promjenu? • Se provedbom programa utječe na željenu promjenu? • Su prethodno definirane intervencije relevantne i nakon proteka određenog perioda?

Efektivnost	Ocjena povezanosti rezultata pojedinačnih programa sa ispunjenjem strateških ciljeva.	U kojoj mjeri svaki pojedinačni provedeni program utječe na ispunjenje svakog strateškog cilja? Kakve i kolike efekte provedeni programi sa iskorištenim resursima su proizvedeni i u kojoj mjeri je ispunjen sveukupni cilj Programa?
Održivost	Procjena održivosti postignutog utjecaja na malu privredu u KS.	U kojoj mjeri je u privrednim društvima male privrede omogućeno održavanje postignutih rezultata (povećanog izvoza, zaposlenosti, finansijske održivosti isl.)? Da li su privredna društva u mogućnosti održati rezultate poslovanja bez daljnjih intervencija? Da li Vlada KS prepoznaje postignuti utjecaj i iskazuje spremnost za daljnjom podrškom privredi?
Efikasnost	Ocjena ostvarenih rezultata u odnosu na realizovana izdvajanja iz budžeta i angažman Ministarstva privrede KS	Koliki su mjerljivi efekti intervencija u odnosu na uložena budžetska sredstva? Da li je alternativnim intervencijama bilo moguće postići bolju efikasnost?
Utjecaj	Procjena utjecaja intervencija na direktne i indirektno korisnike i ocjena pozitivnih i negativnih efekata na privredu Kantona Sarajevo, tržište i percepciju privrednih društava, građana i ostalih ključnih interesnih grupa.	Koji utjecaj su intervencije proizvele u privrednim društvima? Kako su navedene intervencije utjecale na tržišta (ukoliko relevantno po opsegu), poput izvoza, tržišta rada, kreditnih plasmana, investicija isl.? Da li su proizvedeni negativni efekti poput tržišnih distorzija, percepcije javnosti i privrednih društava i ako jesu, koji?

Uobičajeni koraci u primjeni Monitoringa i Evaluacije rezultata su:

1. Ocjena spremnosti potencijalnog korisnika sredstava
2. Usaglašavanje ishoda i rezultata koji će biti predmet monitoringa i evaluacije (Ugovor iz čl. 14 Zakona)
3. Prikupljanje početnih podataka kod korisnika sredstava i na nivou Programa
4. Praćenje rezultata
5. Evaluacija
6. Izvještavanje o nalazima Monitoringa i Evaluacije
7. Korištenje nalaza za planiranje narednih jednogodišnjih planova

ZAKLJUČAK:

Ostvarivanje ciljeva Programa doprinosi povećanju konkurentnosti i ravnomjernom razvoju sektora male privrede koji se temelji na porastu broja uspješnih poslovnih subjekata, kontinuiranom povećanju izvoza, visokom stepenu inovacija, inovativnoj proizvodnji, kvalitetno obrazovanom menadžmentu, povoljnom poslovnom okruženju te olakšanom pristupu finansijskim i ostalim instrumentima kako bi se postigle značajne stope rasta ovog

sektora te kako bi se približili EU standardima koji vladaju u ovom sektoru. Provođenje Programa razvoja treba da doprinese unapređenju proizvodnih procesa i tržišne konkurentnosti proizvoda a povezano je sa umrežavanjem proizvodnje i znanja, odnosno uvođenjem novih tehnologija i tehnoloških postupaka, modernizacijom postojećih tehnologija i tehnoloških postupaka, razvojem novih proizvoda i proizvoda s višom dodanom vrijednosti. Obrazovanje u funkciji konkurentnosti privrede uz primjenu načela cjeloživotnog učenja doprinosi da se količina novih znanja ubrzano povećava a znanja stečena u formalnom obrazovnom sistemu adekvatno iskoriste i odgovore potrebama privrede i podizanju društvenog standarda. Koordinacijom Vladinih politika, u stvaranju poticajnog okruženja za preduzetničke aktivnosti zajedno sa koordinacijom u poticaju preduzetništva će biti ostvareni ciljevi kojima se zakonodavac rukovodio, prilikom donošenja Zakona o poticaju razvoja male privrede.

IZVORI PODATAKA:

Prilikom izrade Programa razvoja male privrede za period 2016.-2019. godina korištena su dokumenta i podaci sljedećih institucija:

1. Federalni zavod za statistiku:

- a) "Statistički godišnjak/ljetopis FBiH za 2014. godinu"
- b) „Kanton Sarajevo u brojkama“

2. Federalni zavod za programiranje razvoja FBiH:

- a) "Makroekonomski pokazatelji po kantonima za 2013. i 2014. godinu"
- b) "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH u 2014. godini"
- c) "Izvještaj o razvoju FBiH za 2014" septembar, 2015. godine
- d) "Strategija razvoja FBiH 2010 – 2020. godine"

3. Federalni zavod za programiranje razvoja FBiH

Analiza poslovanja preduzeća u FBiH 2014. (objavljena u septembru 2015. godine)

4. Sarajevska regionalna razvojna agencija SERDA

5. Javna ustanova "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo" Sarajevo

"BILTEN" - Statistički pregled, decembar 2014. godine